

**Studie o terciárním vzdělávání
pro projekt NCP-EQF A4**

Věra Šťastná, Vladimír Roskovec

Upravená verze

Praha, prosinec 2010

Obsah

Úvod.....	3
1 Vysokoškolské vzdělávání.....	5
2 Vyšší odborné vzdělávání.....	14
3 Vybraná kritéria a postupy pro přiřazování národních úrovní kvalifikací k EQF.....	16
4 Porovnání deskriptorů EQF s návrhem národních deskriptorů v projektu Q-Ram.....	43
Použitá literatura a odkazy	58
Příloha: Glosář	60

Úvod

Předkládaná studie má vytvořit podklady týkající se terciárního vzdělávání pro vypracování národní referenční zprávy za Českou republiku v rámci procesu přiřazování národních úrovní kvalifikací k Evropskému rámci kvalifikací pro celoživotní učení (EQF), tedy zejména pro pochopení našeho systému vzdělávání zeměmi Evropské unie.

Do kategorie „terciární vzdělávání“ zařazujeme ve shodě s Mezinárodní klasifikací vzdělání ISCED 97 veškeré standardní vzdělávání, které navazuje na dosažené střední vzdělání a které vede k získání vyššího stupně vzdělání. Jedná se tedy o úrovně ISCED 5 a 6. Podle této definice je do terciárního vzdělávání v České republice zahrnuto vysokoškolské vzdělávání, které se uskutečňuje na vysokých školách (úrovně ISCED 5A a 6), a vyšší odborné vzdělávání uskutečňované na vyšších odborných školách a ve dvou nejvyšších ročnících konzervatoří (úroveň ISCED 5B). Systémy těchto dvou sektorů terciárního vzdělávání budou popsány v kapitolách 1 a 2.

Jelikož se předkládaná studie zabývá terciárním vzděláváním z hlediska poskytovaných kvalifikací, je nutno pojem kvalifikace ujasnit. V evropském vzdělávacím prostoru existuje celá řada definic. *Doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení*¹, obasuje tuto definici: kvalifikace je „formálním výsledkem procesu hodnocení a validace, který se získává, když příslušný orgán stanoví, že jedinec dosáhl vzdělávacích výsledků podle daných standardů“, přičemž standardy jsou tvořeny požadavky na zdárné ukončení vyššího odborného či vysokoškolského studijního programu.

Mírně odlišná definice kvalifikace je obsažena v Úmluvě o uznávání kvalifikací ve vysokém školství v Evropském regionu (RE/UNESCO, 1997): „*Jakýkoli titul, diplom nebo jiné osvědčení vydané kompetentním orgánem dokládající úspěšné dokončení vysokoškolského studijního programu. (Týká se jen úplných kvalifikací vysokoškolských úrovní)*“. Téměř stejně je definována kvalifikace v dalších dokumentech, ze kterých se vychází v rámci Boloňského procesu, např. v průvodci ECTS 2009 vydaném Evropskou komisí. Kvalifikací se rozumí „*jakýkoli titul, diplom nebo jiný certifikát vydaný kompetentním orgánem dokládající úspěšné dokončení uznaného studijního programu.*“² Obě tyto definice jsou si velmi podobné. Od definice z *Doporučení Evropského parlamentu a Rady* se „boloňské“ definice liší pouze tím, že konkrétně popisují formu, kterou je dosažení kvalifikace validováno.

Z našich právních předpisů obsahuje definici kvalifikace zákon č. 179/2006 Sb. o uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Kvalifikace je zde definována jako

¹ Viz Úřední věstník Evropské unie, 6.5.2008, C111/1. [on line]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:CS:PDF>>

² Viz: Glossary of Tuning terms, 2006 & ECTS Users' Guide, 2009

„odborné způsobilosti fyzické osoby vykonávat řádně všechny pracovní činnosti v určitém povolání“.

Nejšířeji definuje kvalifikaci Evropské centrum pro rozvoj odborného vzdělávání – CEDEFOP³.

„Pojem kvalifikace zahrnuje různé aspekty

- a) *formální kvalifikace: formální výsledek procesu hodnocení a validace, který se získává, když příslušný orgán stanoví, že jedinec dosáhl vzdělávacích výsledků podle daných standardů a/nebo má nezbytné kompetence vykonávat práci ve specifické oblasti. Kvalifikace představuje oficiální uznání hodnoty výsledků vzdělávání pro trh práce a pro oblast vzdělávání a přípravy. Kvalifikace může zakládat právní nárok pro výkon konkrétního povolání (OECD).*
- b) *pracovní požadavky: znalosti, schopnosti a dovednosti potřebné k plnění konkrétních úkolů spojených s konkrétní pracovní pozicí.“*

CEDEFOP prezentuje definici, která v části a) odpovídá definici z *Doporučení Evropského parlamentu a Rady*, v části b) reflektuje požadavky konkrétní pracovní pozice, které mohou být splněny i neformálním a informálním učením. Obdobně je chápána kvalifikaci i ve výše uvedeném zákonu č. 179/2006 Sb.

Pro účely této studie je kvalifikace chápána v souladu s *Doporučením Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení*, jelikož kvalifikace získávané v oblasti terciárního vzdělávání jsou uznávány vesměs pouze na základě „*formálního výsledku procesu hodnocení a validace*“, tj. na základě příslušného diplomu či osvědčení.

Kapitola 3 je věnována vybraným kritériím pro přiřazování národních kvalifikací k úrovním EQF. Jedná se o kritéria 2 a 3 obsažená v materiálu „*Kritéria a postupy pro přiřazování vnitrostátních úrovní kvalifikací k EQF*“, která se týkají obsahu přiřazovaných kvalifikací.

V závěrečné kapitole 4 je porovnán návrh národních deskriptorů, vypracovaný v individuálním projektu národním Q-Ram, s deskriptory úrovní 5 až 8 QEF. Poznatky z tohoto porovnání mohou být též využity při přípravě národní referenční zprávy.

Kvantitativní údaje o terciárním vzdělávání jsou přebírány z Ročenek školství vydávaných Ústavem pro informace ve vzdělávání. Většinou platí pro akademický rok 2009/10.

³ Viz CEDEFOP, Terminologie užívaná v rámci politiky evropského vzdělávání a přípravy, 2008

1 Vysokoškolské vzdělávání

1.1 Vývoj po roce 1989

Česká republika vznikla 1. 1. 1993 rozdělením České a Slovenské Federativní Republiky, české vysoké školství však bylo hluboce ovlivněno politickými změnami, které probíhaly po roce 1989 ještě ve federálním státě. Již v květnu 1990 byl přijat nový federální zákon o vysokých školách č. 172/1990 Sb. Došlo k uvolnění vysokých škol z totalitního režimu, decentralizaci systému (v jednom směru až příliš velké, neboť právní subjektivitu získaly jednotlivé fakulty, což se později ukázalo jako ne zcela rozumné opatření), byly položeny základy systému zabezpečení kvality zřízením Akreditační komise, v zákoně se objevila možnost „uskutečňovat obsahově ucelenou část vysokoškolského studia“ a po jejím absolvování udělovat bakalářský titul, zákon vrátil vědu a výzkum na vysoké školy⁴.

Nicméně již po několika letech bylo zřejmé, že bude třeba zákon doplnit a upravit. V roce 1995 byly zahájeny práce na přípravě nového zákona o vysokých školách, které byly završeny přijetím zákona č. 111/1998 Sb., který ve znění pozdějších 19 novel platí dosud (zákon č. 111/1998 Sb., zákon o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů – dále jen zákon o vysokých školách). Mezi nejdůležitější nová ustanovení patří ta, která se týkají změny právního postavení vysokých škol ze státních institucí na veřejné, což bylo doprovázeno převodem veškerého státního majetku do vlastnictví veřejných vysokých škol. Zákon dále posílil roli Akreditační komise a vytvořil systém zajišťování kvality, v němž všechny studijní programy musí být předem akreditovány. Vznikly správní rady s hlavním posláním kontroly hospodaření s majetkem svěřeným veřejným vysokým školám, které se ale zároveň staly „otevřeným okénkem do regionů“. Dále byla zákonem zavedena třístupňová struktura studia (bakalářské, magisterské a doktorské studijní programy), která o jeden rok předběhla Boloňskou deklaraci. Zákon též umožnil vznik soukromých vysokých škol, odebral právní subjektivitu jednotlivým fakultám a zavedl povinnost jak pro ministerstvo, tak pro jednotlivé vysoké školy zpracovávat dlouhodobé záměry a jejich každoroční aktualizace, předkládat a zveřejňovat výroční zprávy o činnosti a o hospodaření atd. S novelami se postupně zvyšovalo autonomní postavení vysokých škol, zejména díky upraveným ustanovením o hospodaření s přidělenými veřejnými prostředky.

Kromě nové právní úpravy byl vývoj českého vysokého školství významně ovlivněn aktivní mezinárodní politikou a otevřeností vůči zahraniční spolupráci. Významnou roli sehrál zejména program Tempus a později Erasmus. Vstup do Evropské unie znamenal změny ve studijních programech připravujících studenty na regulované profese – např. architektky a lékaře, aby diplomy mohly být uznány v celé Evropské unii. Z komunitárních programů převzaly vysoké školy systém kreditů ECTS a spolu s ostatními vysokými školami v Evropě zavedly dodatek k diplomu v jednotném formátu doporučeném všemi třemi mezivládními organizacemi-EU/UNESCO/RE. Česká republika se od počátku aktivně podílela na Boloňském procesu (v roce 2001 byla hostitelem konference ministrů, v roce 2009 předsedala Boloňské řídicí skupině) a stala se členem OECD - tato organizace uskutečnila

⁴ Během období totalitního komunistického režimu byly vysoké školy koncipovány jako instituce vzdělávací, zatímco „skutečné“ vědě sloužila po vzoru Sovětského svazu Československá akademie věd.

dvakrát hodnocení českého vysokého školství, poprvé v roce 1991, podruhé v letech 2005-2006.

1.2 Vysoké školy v České republice

Vysoké školy jsou nejvyšším článkem vzdělávací soustavy. Jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti. Všeobecným cílem činnosti vysokých škol je poskytnout studentům odpovídající profesní kvalifikaci, připravovat je na výzkumnou práci, podílet se na celoživotním vzdělávání, přispívat k rozvoji občanské společnosti a rozvíjet mezinárodní, zvláště evropskou spolupráci jako podstatnou dimenzi všech činností. Vysoké školy dosahují svého cíle těsným spojením výuky s vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činností.

V České republice existují **tři typy vysokých škol**: veřejné, státní a soukromé. Veřejné a soukromé vysoké školy spadají do působnosti Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, státní (vojenské a policejní) spadají do působnosti Ministerstva obrany nebo Ministerstva vnitra. Úplné seznamy vysokých škol jsou k dispozici na: <http://www.msmt.cz/odkazy/servery-verejnych-statnich-a-soukromych-vysokych-skol>.

Veřejné vysoké školy jsou ustaveny zákonem a mají statut právnické osoby "sui generis". Jsou samosprávnými organizacemi a vlastní majetek, který jim byl předán státem. **Státní vysoké školy** jsou též zřízeny zákonem, avšak příslušná ministerstva je řídí jako organizační složku státu. **Soukromé vysoké školy** jsou relativně novým prvkem systému, jejich vznik byl umožněn zákonem o vysokých školách z roku 1998. Ke zřízení je třeba, aby právní subjekt, který soukromou vysokou školu zřizuje, obdržel od ministerstva školství státní souhlas. Podmínky jeho udělení jsou přesně stanoveny zákonem (§ 39). Veřejné a státní vysoké školy jsou financovány ze státního rozpočtu, soukromé vysoké školy získávají prostředky z jiných zdrojů (viz §§ 18, 40 zákona o vysokých školách). Dotaci od MŠMT mohou získat pouze v případě, že působí jako obecně prospěšná společnost.

Zákon dále rozlišuje vysoké školy univerzitní a neuniverzitní. **Univerzitní** vysoké školy mohou uskutečňovat všechny tři typy studijních programů. **Neuniverzitní** vysoké školy poskytují převážně bakalářské studijní programy, mohou, získají-li akreditaci, poskytovat i magisterské studium; nejsou však oprávněny k poskytování doktorských studijních programů. Univerzitní vysoké školy se mohou členit na **fakulty**.

V akademickém roce 2009/10 působilo v České republice 73 vysokých škol – 26 veřejných, 46 soukromých a 2 státní. 29 vysokých škol je univerzitních (24 veřejných, 2 státní a 3 soukromé), 45 je neuniverzitních (2 veřejné a 43 soukromých). 18 neuniverzitních vysokých škol poskytuje kromě bakalářských i magisterské studijní programy.

Nejstarší a zároveň největší veřejnou vysokou školou v ČR je Univerzita Karlova v Praze založená v roce 1348. V současné době má 17 fakult a studuje na ní téměř 50 tisíc studentů. Druhou největší je Masarykova univerzita v Brně (9 fakult, 39 tisíc studentů).

Studenti, kteří studují v českém jazyce na veřejných a státních vysokých školách, neplatí školné; na veřejných vysokých školách je tomu tak pouze po standardní dobu studia prodlouženou maximálně o 1 rok; poté již od nich vysoká škola vyžaduje poplatky za studium. Školné pro studenty soukromých vysokých škol se liší, pohybuje se v rozmezí 15 – 120 tis. Kč za rok. Studenti, kteří studují v cizím jazyce, školné na veřejných vysokých školách platí. Jeho výše se liší podle typu studijního programu (bakalářský, magisterský, doktorský), studovaného oboru a lokality, ve které vysoká škola sídlí, a pohybuje se mezi 1 200 – 16 000 EURO za rok. Nejnákladnější jsou lékařské obory. Školné nezahrnuje náklady na bydlení a další životní náklady, které činí dalších 400 – 500 EURO zejména podle lokality, ve které vysoká škola sídlí.

V akademickém roce 2009/10 studovalo na vysokých školách v ČR ve všech třech typech studijních programů (bakalářské, magisterské, doktorské) téměř 395 000 studentů, z toho 14,3 % studovalo na soukromých vysokých školách (více než 56 tisíc). Počet studentů na státních školách je poměrně stabilní, okolo 5 000 studentů.

Na vysokých školách působí akademičtí pracovníci těchto kategorií: profesori, docenti, odborní asistenti, asistenti, lektori a vědečtí, výzkumní a vývojoví pracovníci podílející se na pedagogické činnosti (§ 70). Docenti jsou jmenováni rektorem na základě habilitačního řízení, jehož součástí je předložení a obhajoba habilitační práce. Profesory jmenuje prezident republiky na základě řízení ke jmenování profesorem. Oprávnění konat habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem podléhá akreditaci.

Pokud jde o počty akademických pracovníků působících na vysokých školách, jsou k dispozici údaje jen pro veřejné vysoké školy. V akademickém roce 2009/10 činil celkový počet tzv. přepočtených úvazků 17 272, z toho v kategorii docentů 3 455 a profesorů 1 977. Počty fyzických osob jsou ovšem vyšší.

1.3 Struktura vysokoškolských kvalifikací

Vysokoškolské vzdělání se získává studiem v rámci akreditovaného studijního programu podle studijního plánu stanovenou formou studia. Forma studia může být prezenční, distanční nebo jejich kombinace. Kvalifikační struktura vyplývající ze zákona o vysokých školách má tři stupně/úrovně - bakalářský, magisterský a doktorský, jimž odpovídají v zákoně vymezené tři typy studijních programů.

Bakalářský studijní program je zaměřen na přípravu k výkonu povolání a ke studiu v magisterském studijním programu. Standardní doba studia je 3-4 roky (180 – 240 ECTS kreditů)⁵. Studium se ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je zpravidla obhajoba bakalářské práce. Absolventi získávají akademický titul „bakalář“ („Bc.“), v oblasti umění akademický titul „bakalář umění“ („BcA.“). Absolventům v oblasti umění přijatým ke studiu bez předchozí maturitní zkoušky (podle § 48 odst. 2) se uděluje akademický titul až po dosažení úplného středního

⁵ V ČR není vyjádření zátěže studijního programu kredity ECTS stanoveno zákonem, nicméně kredity ECTS používá výrazná většina vysokých škol.

nebo úplného středního odborného vzdělání nebo vyššího odborného vzdělání poskytovaného v konzervatořích.

Magisterský studijní program navazuje na bakalářský. Je zaměřen na získání teoretických poznatků založených na soudobém stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje, na zvládnutí jejich aplikace a na rozvinutí schopností k tvůrčí činnosti. Standardní doba studia je 1-3 roky (60 – 180 ECTS kreditů).

V případech, kdy to vyžaduje charakter studia (lékařství, veterinární lékařství, právo), může být udělena akreditace magisterskému studijnímu programu, který **nenavazuje** na bakalářský (tzv. „**dlouhý**“ magisterský program); v tomto případě je standardní doba studia 4 – 6 let (240 – 360 ECTS kreditů).⁶

Studium v magisterském programu se ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba diplomové práce. Absolventi získávají následující akademické tituly, které jsou závislé na oblasti studia:

- a) v oblasti ekonomie, technických věd a technologií, zemědělství, lesnictví a vojenství „inženýr“ (ve zkratce „Ing.“ uváděné před jménem),
- b) v oblasti architektury „inženýr architekt“ (ve zkratce „Ing. arch.“) uváděné před jménem),
- c) v oblasti lékařství „doktor medicíny“ (ve zkratce „MUDr.“ uváděné před jménem),
- d) v oblasti zubního lékařství „doktor zubního lékařství“ (ve zkratce MDDr. uváděné před jménem),
- e) v oblasti veterinárního lékařství a hygieny „doktor veterinární medicíny“ (ve zkratce „MVDr.“ uváděné před jménem),
- f) v oblasti umění „magistr umění“ (ve zkratce „MgA.“ uváděné před jménem),
- g) v ostatních oblastech „magistr“ (ve zkratce „Mgr.“ uváděné před jménem)

Absolventi magisterských studijních programů, kteří získali akademický titul „magistr“, mohou vykonat v téže oblasti studia **státní rigorózní zkoušku**, jejíž součástí je obhajoba rigorózní práce. Po jejím vykonání se udělují tyto akademické tituly:

- a) v oblasti práva „doktor práv“ (ve zkratce „JUDr.“ uváděné před jménem),
- b) v oblasti humanitních, pedagogických a společenských věd „doktor filozofie“ (ve zkratce „PhDr.“ uváděné před jménem),
- c) v oblasti přírodních věd „doktor přírodních věd“ (ve zkratce „RNDr.“ uváděné před jménem),
- d) v oblasti farmacie „doktor farmacie“ (ve zkratce „PharmDr.“ uváděné před jménem),
- e) v oblasti teologie „licenciát teologie“ (ve zkratce „ThLic.“ uváděné před jménem) nebo „doktor teologie“ (ve zkratce „ThDr.“ uváděné před jménem); pro oblast katolické teologie „licenciát teologie“.

Vysokoškolské kvalifikace na magisterské úrovni můžeme rozdělit do dvou kategorií/podúrovní. Do první by patřily kvalifikace „*magistr*“, „*magistr umění*“, „*inženýr*“ a „*inženýr architekt*“, které se získávají v navazujícím magisterském

⁶ Počet studentů v bakalářských a magisterských strukturovaných programech roste, zatímco v dlouhém magisterském programu klesá. Ze studentů, kteří studovali v bakalářském a magisterském studijním programu v roce 2007/08, studovalo ve strukturovaném studiu 80%, pouze 20% jich studovalo v „dlouhém“ magisterském programu - jednak ti studenti, kteří dokončují dlouhé magisterské programy a jednak ti, kteří studují studijní programy, u nichž strukturace studia neproběhla. Od roku 2004 přijímají vysoké školy studenty prvních ročníků již převážně do bakalářského studia.

programu, do druhé je možno zařadit tzv. „malé doktoráty“, tedy kvalifikace získané po vykonání *rigorozní* zkoušky, a dále kvalifikace získané v oblasti lékařství („doktor medicíny“ - „MUDr.“), v oblasti zubního lékařství („doktor zubního lékařství“ - MDDr.), a v oblasti veterinárního lékařství a hygieny („doktor veterinární medicíny“ - „MVDr.“). Všechny tři posledně jmenované kvalifikace se získávají 5-6 letým magisterským studiem, vázaným evropskou direktivou, které nenavazuje na bakalářský studijní program. V tomto smyslu bychom mohli magisterskou úroveň rozdělit takto:

Kvalifikace získané na magisterské úrovni	<p>„inženýr“ (ve zkratce „Ing.“ uváděné před jménem),</p> <p>„inženýr architekt“ (ve zkratce „Ing. arch.“) uváděné před jménem),</p> <p>„magistr“ (ve zkratce „Mgr.“ uváděné před jménem)</p> <p>„magistr umění“ (ve zkratce „MgA.“ uváděné před jménem),</p>
	<p>„doktor medicíny“ (ve zkratce „MUDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>„doktor zubního lékařství“ (ve zkratce MDDr. uváděné před jménem),</p> <p>„doktor veterinární medicíny“ (ve zkratce „MVDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>„doktor práv“ (ve zkratce „JUDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>„doktor filozofie“ (ve zkratce „PhDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>„doktor přírodních věd“ (ve zkratce „RNDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>„doktor farmacie“ (ve zkratce „PharmDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>„licenciát teologie“ (ve zkratce „ThLic.“ uváděné před jménem)</p> <p>„doktor teologie“ (ve zkratce „ThDr.“ uváděné před jménem)</p>

Nicméně, jak již bylo uvedeno výše, kvalifikace získané v obou kategoriích patří v českém systému terciárního vzdělávání mezi kvalifikace téže magisterské úrovně.

Doktorský studijní program je zaměřen na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo na samostatnou teoretickou a tvůrčí činnost v oblasti umění. Standardní doba studia je 3 – 4 roky, obvykle nejsou v doktorských studijních programech využívány kredity ECTS. Studium v doktorském studijním programu probíhá podle individuálního studijního plánu pod vedením školitele. Studium se řádně ukončuje státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce. Disertační práce musí obsahovat původní a uveřejněné výsledky nebo výsledky přijaté k uveřejnění. Absolventům je udělován akademický titul

„doktor“ („Ph.D.“), v oblasti teologie akademický titul „doktor teologie“ („Th.D.“), v obou případech jsou tituly uváděné za jménem.

Přijímání ke studiu

Podmínkou přijetí ke studiu **v bakalářském a „dlouhém“ magisterském studijním programu** je dosažení úplného středního vzdělání (na gymnáziu) nebo úplného středního odborného vzdělání (na střední průmyslové škole, obchodní akademii apod.) ukončeného maturitní zkouškou. Ke studiu v oblasti umění mohou být výjimečně přijati též uchazeči bez dosažení úplného středního nebo úplného středního odborného vzdělání nebo vyššího odborného vzdělání poskytovaného v konzervatořích.

Podmínkou přijetí ke studiu **v magisterském studijním programu**, který navazuje na bakalářský studijní program, je rovněž řádné ukončení studia v bakalářském studijním programu.

Podmínkou přijetí ke studiu **v doktorském studijním programu** je řádné ukončení studia v magisterském studijním programu.

Vysoká škola nebo fakulta může stanovit **další podmínky** přijetí ke studiu týkající se určitých znalostí, schopností nebo nadání nebo prospěchu ze střední školy. Vysoká škola nebo fakulta může dále stanovit odlišné podmínky pro přijetí uchazečů, kteří absolvovali studijní program nebo jeho část nebo studují jiný studijní program na vysoké škole v České republice nebo v zahraničí anebo absolvovali akreditovaný vzdělávací program nebo jeho část ve vyšší odborné škole nebo studují akreditovaný vzdělávací program ve vyšší odborné škole v České republice nebo v zahraničí.

Splnění všech výše uvedených podmínek se ověřuje, a to zpravidla přijímací zkouškou.

Programy celoživotního vzdělávání

V rámci své vzdělávací činnosti může vysoká škola poskytovat bezplatně nebo za úplaty **programy celoživotního vzdělávání orientované na výkon povolání nebo zájmově**. Bližší podmínky celoživotního vzdělávání stanoví vnitřní předpis vysoké školy. Účastníci celoživotního vzdělávání s ním musí být seznámeni předem. O absolvování studia v rámci celoživotního vzdělávání vydá vysoká škola jeho účastníkům osvědčení.

V rámci své vzdělávací činnosti může veřejná vysoká škola poskytovat bezplatně nebo za úplaty **vzdělávání v mezinárodně uznávaném kursu orientovaném na zvýšení odbornosti** studentů nebo absolventů zahraniční vysoké školy (dále jen "kurs"). Bližší podmínky kursu stanoví vnitřní předpis. Účastníci kursu s ním musí být seznámeni předem. O absolvování studia v rámci kursu vydá veřejná vysoká škola jeho účastníkům osvědčení. Úspěšným absolventům kursu může veřejná vysoká škola udělit mezinárodně uznávaný titul.

Účastníci celoživotního vzdělávání a mezinárodních kurzů nejsou studenty ve smyslu zákona o vysokých školách.

1.4 Zajišťování kvality

Ve vznikajícím Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání je otázka zajišťování kvality zcela klíčovou. Veškerá spolupráce na celoevropské úrovni se odehrává na základě dobrovolnosti zúčastněných států a vychází ze vzájemné spolupráce, znalostí systémů a jejich důvěryhodnosti.

V České republice je garantem zajišťování kvality stát, reprezentovaný ministerstvem školství. Zásadní roli v celém systému hrají především samy vysoké školy a Akreditační komise. Základní povinnosti, práva, odpovědnosti a procedury pro oba základní aktéry předepisuje zákon, podrobnosti upravují nižší právní normy (např. vnitřní předpis vysokých škol či Statut Akreditační komise apod.).

Zajišťování kvality má dvě základní složky: vnitřní hodnocení kvality a vnější hodnocení kvality, přičemž tyto dvě složky by měly být spolu provázány.

Za **vnitřní hodnocení kvality** jsou odpovědné **jednotlivé vysoké školy**. Tomuto principu odpovídá poměrně volná úprava v současném zákoně o vysokých školách. Jedním z důležitých cílů tohoto hodnocení je, aby sloužilo zlepšení činností dané instituce, do určité míry je i podkladem pro vnější hodnocení, ať již ve smyslu akreditací nebo hodnocení činností vysokých škol. Systémy vnitřního hodnocení kvality na jednotlivých školách se liší od úzce zaměřených (studentské hodnocení výuky) až po ucelené systémy využívající např. ISO nebo propracovanou vlastní metodiku či převzatou z mezinárodních hodnocení, jaká provádí třeba Evropská asociace univerzit.

Vnější hodnocení kvality je zákonnou odpovědností **Akreditační komise**. Vnější hodnocení slouží zejména akreditacím, kdy Akreditační komise hodnotí kvalitu ve smyslu dosažení předem určených (minimálních) standardů a na základě výsledků hodnocení zpracuje odborné stanovisko k udělení akreditací nebo státního souhlasu pro ministerstvo školství. Akreditační komise hodnotí kvalitu institucí a kvalitu akreditovaných činností v souladu s požadavkem zákona nejen pro účely akreditace, ale pro zlepšení těchto činností. Ve druhém případě jsou instituce pro hodnocení kvality většinou vybírány z pohledu oborově podobných studijních programů, které poskytují.

Podle zákona musí být všechny **studijní programy** v České republice akreditovány. Vedle zákona o vysokých školách definuje náležitosti akreditačního procesu též *Vyhláška č. 42/1999 Sb., o obsahu žádosti o akreditaci studijního programu*. Akreditaci uděluje ministerstvo školství na základě odborného stanoviska Akreditační komise. Ta hodnotí kvalitu připravovaného studijního programu podle předem určených (minimálních) standardů, které se týkají např. personálního, materiálního a informačního zabezpečení. Akreditace studijního programu se uděluje na dobu nejvýše deseti let, počítanou ode dne právní moci rozhodnutí, její platnost lze i opakovaně prodloužit.

Podobným způsobem probíhá akreditace **oprávnění konat habilitační řízení nebo řízení ke jmenování profesorem**, kritéria pro posuzování žádosti o akreditaci se v tomto případě týkají především vědecké a výzkumné činnosti dané instituce. Akreditační komise vydává též stanoviska k žádostem o udělení státního souhlasu

pro působení soukromé vysoké školy (státní souhlas vydává ministerstvo) a ke zřízení, sloučení, splynutí, rozdělení nebo zrušení fakulty veřejné vysoké školy a k určení typu vysoké školy (univerzitní či neuniverzitní).

21 členů Akreditační komise jmenuje na návrh ministerstva školství vláda, ze zákona jsou ve svém hodnocení nezávislí. Každý ze členů Akreditační komise má svoji pracovní skupinu, která pro zasedání Akreditační komise připravuje podklady. V uplynulém období začala Akreditační komise v rámci hodnocení vysokých škol a jejich akreditovaných činností zapojovat do činnosti svých pracovních skupin také studenty (ve spolupráci se Studentskou komorou Rady vysokých škol). Jejich působení hodnotí jako velmi přínosné.

Akreditační komise podporuje implementaci *Souboru standardů, postupů a hlavních směrů v oblasti zabezpečení kvality v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání*; je to i podmínka pro členství jak v Evropském registru agentur pro zajišťování kvality (EQAR), tak i pro plné členství v mezinárodní síti agentur pro zabezpečení kvality ENQA.

Podrobněji o problematice zajišťování kvality pojednává samostatná studie „Zajišťování kvality v českém terciárním vzdělávání“ vypracovaná též pro projekt NCP-EQF A4.

1.5 Uznávání dosaženého vzdělání

Základním dokumentem, který má Boloňský proces v oblasti uznávání k dispozici je „Úmluva o uznávání kvalifikací ve vysokém školství v Evropském regionu“ (tzv. Lisabonská úmluva). Česká republika patří k jejím signatářům, ratifikovala ji v r. 2000, a již při přípravě zákona o vysokých školách v roce 1998 pamatovala na zapracování jejích ustanovení a principů.

Na základě Lisabonské úmluvy o uznávání byla ustavena mezinárodní síť středisek ENIC⁷. Ta hraje důležitou roli, neboť praxe je v různých zemích velmi odlišná a metodiky uznávání jsou často nekompatibilní. V České republice plní tuto funkci Středisko pro ekvivalenci dokladů o vzdělávání při Centru pro studium vysokého školství – viz http://www.csvs.cz/csvs_sedv.shtml. Vyvíjí zejména poradenskou a konzultační činnost pro vysoké školy, jednotlivce i ministerstva.

Podle zákona o vysokých školách jsou kompetentními orgány, které mohou uznat vzdělání získané v zahraničí, především veřejné vysoké školy, které uskutečňují obsahově obdobný studijní program, případně ministerstvo, jestliže je Česká republika vázána mezinárodní smlouvou se zemí, kde je zahraniční vysoká škola zřízena a uznána a ministerstvo je smlouvou zmocněno. V pochybnostech určí příslušnost veřejné vysoké školy ministerstvo nebo rozhodne o uznání vysokoškolského vzdělání nebo jeho části samo. Veřejná vysoká škola vydá osvědčení na základě znalosti úrovně zahraniční vysoké školy nebo na základě rozsahu znalostí a dovedností osvědčených vysokoškolskou kvalifikací. Obdobně se postupuje i v případě, jedná-li se o uznání části studia, nikoliv celé kvalifikace. Pokud žadatel podává odvolání, podá jej k ministerstvu školství prostřednictvím rektora veřejné vysoké školy do 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí.

⁷ Evropská síť národních informačních středisek, která podporují uznávání kvalifikací. K jejich zřízení se jednotlivé země zavázaly přijetím Lisabonské úmluvy o uznávání.

Uznávání vzdělání nebude v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání pravděpodobně nikdy probíhat zcela automaticky. Nicméně jej lze zjednodušit, nalézt kompatibilní metodiky aplikovatelné v jednotlivých zemích a na jednotlivých vysokých školách a celý proces výrazně zjednodušit a zprůhlednit. Důležitými nástroji, které již dnes mohou usnadnit uznání dosažené kvalifikace (nebo její část), jsou dodatek k diplomu a kreditový systém ECTS. V České republice jsou vysokoškolský diplom a dodatek k diplomu doklady o ukončení studia a o získání příslušného akademického titulu, viz § 55 zákona o vysokých školách. Významně napomoci mohou i vznikající národní rámce kvalifikací a přiřazující/sebe-certifikační zprávy jednotlivých zemí, které objasní specifika jednotlivých systémů, prostupnost mezi kvalifikacemi apod.

2. Vyšší odborné vzdělávání

Vyšší odborné vzdělávání (programy úrovně ISCED 5B) se uskutečňuje převážně na **vyšších odborných školách** a v menší míře ve dvou nejvyšších ročnících **konzervatoří**.

Vyšší odborné školy (VOŠ) začaly vznikat v ČR počátkem 90. let minulého století s cílem poskytovat profesně orientované neuniverzitní terciární vzdělávání po vzoru německých a rakouských *Fachhochschulen* nebo nizozemských HBO. Studium bylo koncipováno jako tří až čtyřleté. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy umožnilo jejich vznik v rámci tzv. experimentálního ověřování: počátkem školního roku 1992/93 schválilo činnost 21 vyšších odborných škol, v roce 1995/96 jich bylo již 50. Zákonnou oporu poskytla těmto školám novela školského zákona z roku 1995. Ta zároveň zrušila do té doby poměrně rozšířené pomaturitní studium v délce jednoho až dvou roků, které poskytovaly střední odborné školy. V důsledku toho začaly tyto školy usilovat o zavedení vyššího odborného studia, takže celkový počet VOŠ brzy překročil 150 a v současné době činí 184. Většina z nich je organizačně i personálně těsně napojena na některou střední odbornou školu podobného zaměření. Některé VOŠ se mezitím transformovaly na neuniverzitní vysoké školy (soukromé nebo i veřejné) nebo se začlenily do veřejných vysokých škol.

Přesnější právní úpravu pro VOŠ přinesl nový školský zákon č. 561/2004 Sb. Podle jeho ustanovení nemají VOŠ postavení vysokých škol, ale vzdělávání, které se na nich uskutečňuje, má celou řadu vysokoškolských rysů (někdy jen s odlišnými názvy). Podmínkou pro přijetí je ukončené střední vzdělání (maturitní zkouška). Studium v délce 3 nebo 3,5 roku se uskutečňuje podle **vzdělávacích programů**, které podléhají akreditaci. Tu uděluje MŠMT na základě odborného stanoviska akreditační komise pro vyšší odborné vzdělávání. Formy studia mohou být: denní, večerní, dálkové, distanční nebo kombinované.⁸ Organizace studia, podrobněji upravená vyhláškou č. 10/2005 Sb., má rovněž do značné míry vysokoškolský charakter (přednášky, cvičení, semináře), významnou součástí studia je navíc dlouhodobá odborná praxe studentů. Studium na VOŠ se ukončuje absolutoriem, jehož součástí je kromě zkoušek z odborných předmětů též zkouška z cizího jazyka a obhajoba absolventské práce. Absolventi mohou užívat označení „diplomovaný specialista“ (ve zkratce „DiS.“) uváděné za jménem.

Jak tyto vnější charakteristiky, tak srovnání obsahu vzdělávacích programů (více o tom v části 3.1.1) ukazují, že vzdělávací programy VOŠ mají blízko k vysokoškolským bakalářským studijním programům.

Právní postavení VOŠ se však od postavení neuniverzitních vysokých škol liší. **Zřizovatelem VOŠ** mohou být kraje, ministerstva (např. ministerstvo obrany, vnitra), soukromé osoby nebo církve. Ze současných 184 VOŠ je jich 117 zřízeno kraji, 7 ministerstvy, 48 je soukromých a 12 církevních. Zřizovatel jmenuje ředitele VOŠ a schvaluje její rozpočet. Ve srovnání s veřejnými vysokými školami, které připadá v úvahu u VOŠ zřizovaných kraji nebo ministerstvy, nemají VOŠ žádné

⁸ Denní studium se někdy označuje jako prezenční, všechny ostatní formy jako neprezenční nebo ostatní.

samosprávné orgány a platí pro ně přísnější pravidla hospodaření. V tomto ohledu mají blíže ke středním školám.

Na VOŠ se platí **školné**. Pro VOŠ zřizované ministerstvy (státem) nebo krajem je jeho výše stanovena vyhláškou č. 10/2005 Sb. v rozmezí 2 500 až 5 000 Kč za rok (podle oborů vzdělání), pro VOŠ soukromé a církevní není výše školného stanovena.

Oborové zaměření VOŠ je velmi široké, největší vzdělávací kapacity jsou v oborech ekonomických, zdravotnických a v oborech z oblasti sociální práce.

Zatímco počet vysokoškolských studentů v uplynulých deseti letech stále roste, počet studentů VOŠ zůstává zhruba konstantní a pohybuje se kolem 30 000. K 30. 9. 2009 studovalo na VOŠ celkem 28 749 studentů, převážná většina z nich (20 681) studovala v denní formě. Na soukromých VOŠ studovalo 7 636 studentů (26,5 % z celkového počtu) a na církevních 1 553 studentů (5,4 %).

Absolvování programu vyššího odborného vzdělávání neopravňuje ke vstupu do magisterského studijního programu, absolvent musí nejprve získat bakalářský diplom, jak vyžaduje zákon o vysokých školách. Zákon však umožňuje, aby vysoká škola stanovila pro absolventy VOŠ odlišné podmínky pro přijetí do bakalářského programu a aby jim část jejich studia uznala. Absolventi VOŠ tak mohou příslušný bakalářský program vystudovat za kratší dobu, než ostatní studenti. Tato praxe funguje zejména v případech, kdy VOŠ, kromě vlastního vzdělávacího programu, má uzavřenu dohodu s některou vysokou školou o společném uskutečňování bakalářského studijního programu. Takový program je často realizován rovněž na VOŠ, ovšem za účasti vysokoškolských pedagogů; absolventi získávají bakalářský diplom spolupracující vysoké školy.

Zajišťování kvality vzdělávání na VOŠ má podobné prvky jako na vysokých školách. Patří sem především **akreditační** vzdělávacích programů, kterou uděluje ministerstvo na základě odborného stanoviska akreditační komise pro vyšší odborné vzdělávání. Tato akreditační komise má rovněž 21 členů, které však jmenuje ministr školství. Zákon stanoví, že má být složena z odborníků z vysokých škol, vyšších odborných škol a z praxe.

Dalšími prvky jsou obhajoba absolventské práce, v níž se prokazuje osvojení nejen odborných znalostí, ale i dovedností a způsobilostí, a účast přinejmenším jednoho externího examinátora ve funkci předsedy zkušební komise při absolutoriu.

Vnější hodnocení činnosti neprovádí akreditační komise, ale Česká školní inspekce. V tom jsou VOŠ postaveny na roveň středních škol. **Vnitřní hodnocení** se řídí vyhláškou č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy. Tato vyhláška platí pro všechny školy, na které se vztahuje školský zákon.

Vyšší odborné vzdělávání ve dvou nejvyšších ročnících **konzervatoří** probíhá zpravidla po složení maturitní zkoušky na konci předcházejícího ročníku. Toto vzdělávání se od vzdělávání na VOŠ liší formálně tím, že probíhá podle školního vzdělávacího programu, který schvaluje ministerstvo, který však nepodléhá procesu akreditační. Ostatní prvky jsou podobné jako na VOŠ, včetně vnějšího a vnitřního hodnocení kvality.

Počty studentů v této formě vyššího odborného vzdělávání se pohybují pod jedním tisícem, ve školním roce 2009/10 bylo těchto studentů 893.

3 Vybraná kritéria a postupy pro přiřazování národních úrovní kvalifikací k EQF

Materiál „*Kritéria a postupy pro přiřazování vnitrostátních úrovní kvalifikací k EQF*“ vypracovaný Poradní skupinou pro EQF při Evropské komisi, obsahuje 10 referenčních kritérií. Předkládaná studie se v této kapitole zabývá kritérii 2 a 3, která se bezprostředně týkají úrovně a obsahu národních kvalifikací a jejich přiřazení k úrovním EQF. Omezujeme se ovšem na kvalifikace získávané v terciárním vzdělávání.

Jelikož se nejedná o přiřazení národního kvalifikačního rámce k EQF, ale o přiřazení jednotlivých subsystémů vzdělávacího systému, musíme se zabývat jednotlivými typy kvalifikací, které je možno získat v subsystému českého terciárního vzdělávání. Tyto kvalifikace se získávají absolvováním příslušných vzdělávacích nebo studijních programů. Při charakteristice těchto programů vycházíme především z platných právních předpisů, které tyto programy popisují. Jelikož tento popis bývá dosti obecný, je třeba přibrat další věrohodné informace o konkrétním naplňování jejich obsahu. O něm rozhodují kromě samotných vzdělávacích institucí především obě akreditační komise (pro vysoké školy a pro vyšší odborné vzdělávání), které vydávají odborná stanoviska pro udělení akreditace, bez níž není možno tyto vzdělávací a studijní programy uskutečňovat. Akreditační komise v rámci svých kompetencí a naplňování svého poslání vydaly různé směrnice a standardy, které charakteristiky vzdělávacích a studijních programů uvedené v obecných právních předpisech upřesňují. Z těchto materiálů budeme tedy rovněž čerpat.

Všechny současné kvalifikace fungují v našem systému terciárního vzdělávání již řadu let. Např. zákon o vysokých školách je v platnosti od r. 1998, na strukturované studium přešly vysoké školy vesměs od ak. roku 2003/04, kdy do konce roku 2003 byly nové strukturované programy akreditovány. V dnešní době studuje ve strukturovaných programech zhruba 85% studentů bakalářského a magisterského studia⁹. Toto číslo se nebude do budoucna příliš zvyšovat, neboť zbývajících 15% tvoří studenti oborů všeobecné lékařství, zubní lékařství, veterinární medicína, farmacie, právo a právní vědy a příprava učitelů pro 1. stupeň. O jejich strukturalizaci se v současné době neuvažuje.

Vyšší odborné vzdělávání ve víceméně stejné podobě funguje již od 2. poloviny 90. let. Pro zajištění kvality a důvěryhodnosti tohoto studia, poskytovaného vysokým počtem vyšších odborných škol s různými zřizovateli (viz kapitolu 2) byl zaveden školským zákonem (2004) proces akreditace, obdobný jako v případě vysokých škol.

Podrobněji se otázkami zajišťování kvality v terciárním vzdělávání zabývá studie *Vladimír Roskovec, Věra Šťastná: Zajišťování kvality v českém terciárním vzdělávání*.

⁹ Viz Výroční zpráva o stavu vysokého školství za rok 2008.

3.1 Kritérium 2: *Existuje jasná a prokazatelná vazba mezi úrovněmi kvalifikací vnitrostátního rámce nebo systému kvalifikací a deskriptory úrovní Evropského rámce kvalifikací.*

Charakteristiky jednotlivých vzdělávacích úrovní/stupňů, jsou v České republice stanoveny především příslušnými právními předpisy. Tyto charakteristiky, poměrně široké a obecné, můžeme porovnat s deskriptory Evropského rámce pro celoživotní vzdělávání (rámec EQF) a Rámce kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání (rámec pro EHEA). Na tomto základě pak bude navrženo přiřazení k jejich úrovním, a to i s přihlédnutím k tomu, že na evropské úrovni byla 6. až 8. úroveň EQF a 1. až 3. cyklus kvalifikačního rámce pro EHEA uznány za kompatibilní¹⁰. Kvalifikace na základě krátkého cyklu uskutečňovaného v rámci 1. cyklu rámce pro EHEA je přiřazována k úrovni 5 EQF.

Úroveň rámce EQF	Cyklus v rámci kvalifikací pro EHEA	
1	-	
2	-	
3	-	
4	-	
5	1	„Kvalifikace krátkého cyklu“ v rámci 1.cyklu 120 ECTS kreditů
6		180-240 ECTS kreditů
7	2	60 – 180 ECTS kreditů, přičemž zpravidla 90-180 ECTS, a současně minimálně 60 ECTS kreditů musí být dosaženo na úrovni 2.cyklu
8	3	Není specifikováno; jako standard se uvádějí 3-4 roky prezenční formy studia

3.1.1 Vyšší odborné vzdělávání

Základní charakteristika je uvedena ve školském zákonu¹¹. Vyšší odborné vzdělávání v každém oboru vzdělání v jednotlivé vyšší odborné škole se uskutečňuje podle akreditovaného vzdělávacího programu. Cíl vyššího odborného vzdělávání je popsán takto:

(1) Vyšší odborné vzdělávání rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností.

¹⁰ Viz např. Londýnské komuniké: K uskutečnění Evropskému prostoru vysokoškolského vzdělávání: reakce na výzvy kladené globalizovaným světem ze dne 18. května 2007; resp. London Communiqué: Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world, 18 May 2007. [on line].

<http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/London_Communique18May2007.pdf>.

¹¹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 92.

Další charakteristiky jsou spíše formální:

(2) Úspěšným ukončením příslušného akreditovaného vzdělávacího programu se dosáhne stupně vyššího odborného vzdělání.

(3) Délka vyššího odborného vzdělávání v denní formě je 3 roky včetně odborné praxe, u zdravotnických oborů vzdělání až 3,5 roku.

Vyšší odborné vzdělávání ještě upravuje vyhláška MŠMT¹², která však výše uvedené charakteristiky nerozvádí ani neupřesňuje. V části věnované žádosti o akreditaci vzdělávacího programu požaduje doklady o personálním, materiálním a organizačním zabezpečení vzdělávacího programu, které jsou analogické jako u žádostí o akreditaci vysokoškolských studijních programů (zejména požadavky na informační zabezpečení jsou zcela srovnatelné).

Vzhledem k značné obecnosti formulací v platných právních předpisech týkajících se vyššího odborného vzdělávání spolupracovala Akreditační komise pro vyšší odborné vzdělávání (AK VOV) na projektu „Kritéria a metodika akreditací vyššího odborného vzdělávání“¹³. Jedním z výsledků projektu byl dokument „Cíle a charakteristiky vyššího odborného vzdělávání“, v němž jsou nároky na VOV specifikovány přesněji, byť se zachováním určité flexibility. Tento dokument přijala AK VOV v březnu 2008.¹⁴

Cíle a charakteristiky vyššího odborného vzdělávání

Vyšší odborné vzdělávání je terciární profesně zaměřené vzdělávání, jehož hlavním cílem je umožnit absolventům uplatnit se v praxi na středním stupni řízení, na samostatných odborných pozicích i v samostatném podnikání. Vyšší odborné vzdělávání vede k získání ucelené odborné, specializované kvalifikace odpovídající požadavkům nejvýše pěti kvalifikačních standardů pro povolání, např. v rámci ISTP. Toto specializované zaměření je zřejmé z názvu vzdělávacího programu. Cíle, pojetí a obsah studia vychází z potřeb pracovního trhu a vedou k získání specializovaných odborných znalostí uplatnitelných v rámci jedné širší oblasti povolání. Zároveň však musí být koncipovány způsobem, který umožní nejlepším studentům pokračovat v případě zájmu ve vysokoškolském studiu.

Absolvent vzdělávacího programu vyššího odborného vzdělávání je běžně schopen:

- prakticky použít teoretické znalosti úzce navázané na zvolené zaměření v různých prostředích bez dalšího přímého vedení;
- díky zkušenostem z odborné praxe a znalosti reálného prostředí oboru v praxi získaným v průběhu studia rychlého zapracování na odpovídajících pozicích v praxi;
- prokázat v porovnání s absolventem středoškolského studia hlubší odborné znalosti, schopnosti a dovednosti v rámci užší specializace v jednom segmentu daného oboru; v porovnání s absolventem vysokoškolského, bakalářského

¹² Vyhláška č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání.

¹³ Projekt byl řešen Sdružením škol vyššího studia za podpory dotace ze strany MŠMT a s přizváním členů AK VOV zastupujících jak oblast vzdělávání, tak podnikovou.

¹⁴ Převzato z materiálů AK VOV schválených dne 12. března 2008.

stupně vzdělání má kvalitativně jiné odborné znalosti, schopnosti a dovednosti zdůrazňující jeho užší odbornou specializaci a uplatnění znalostí v praxi¹⁵;

- používat znalostí a dovedností alespoň v jednom cizím jazyce alespoň na úrovni B1 podle standardů Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, a to včetně odborného jazyka, pokud není jazyková vybavenost profilující odborností v rámci příslušného oboru;
- používat základních dovedností v oblasti ICT odpovídající ECDL Certifikátu, nejsou-li další, hlubší kompetence v oblasti ICT profilující odborností v rámci příslušného oboru;
- používat komunikační kompetence v běžném rozsahu včetně prezentačních technik, vedení rozhovorů, spolupráce ve skupině jako člen týmu, komunikace se zákazníkem, nadřízenými i podřízenými;
- samostatného přístupu k práci;
- rozhodovat se a volit v rámci uceleně, jednoznačně a konsistentně zadaného a popsaného problému;
- po získání zkušeností a zapracování řídít tým spolupracovníků;
- nést zodpovědnost za práci jiných nebo za využívání zdrojů a fungování v rámci vícečlenných, komplexních a různorodých skupin;
- srozumitelně formulovat a prezentovat vlastní názory odrážející rovněž i pohled dalších členů skupiny;
- učit se podle požadavků firmy, hodnotit úspěšnost vlastního učení a nalézt vlastní potřeby v rámci strukturovaného vzdělávacího prostředí. Absolvent je připraven pro učení se v rámci celoživotního vzdělávání v rámci vydefinovaných podmínek/stanovených cílů.

Postavení vyššího odborného vzdělávání zdůrazňuje jeho otevřenost jako alternativní cesty k terciárnímu vzdělávání pro studenty upřednostňující prakticky orientované, eventuálně kratší studium s bezprostředním zapojením se do praxe.

Tohoto cíle školy dosahují zejména díky:

- jasné formulaci profilu absolventa odrážející (výrazně nepřekračující) cíle odborné profilace v rámci jedné, specializované oblasti odpovídající potřebám pracovního trhu, požadavkům praxe a společnosti ve spádové oblasti vymezené školou v strategickém rozvojovém plánu (dlouhodobém záměru rozvoje školy);
- srozumitelné deklaraci cílů studia prostřednictvím názvu vzdělávacího programu odpovídajícímu specializovanému zaměření a profilu absolventa;
- odpovídajícímu rozpracování profilu absolventa do učebních plánů;
- variabilitě studia a možnosti volit alespoň do určité míry vlastní studijní cestu;
- zařazení řízené dlouhodobé odborné praxe jako součásti studia v souladu s jeho cíli;
- využívání tradičních, ale i moderních interaktivních metod vzdělávání odpovídajících cílům vzdělávání a podporujících motivaci studentů;
- odpovídající literatuře, moderním zdrojům informací, pomůckám a studijním oporám;
- organizaci studia a principům hodnocení studentů umožňujícím úspěšné ukončení studia s využitím vlastní studijní cesty, rozložení zátěže a přenositelnost výsledků vzdělávání, a to včetně využití modulů a kreditů podle principů ECTS;

¹⁵ Toto obecné tvrzení může být v některých oborech, např. zdravotnických, upřesněno dílčími standardy a specifikacemi povolání, např. katalogem prací.

- pojetím hodnocení studentů a absolutoria, které vedou k prokázání nabytí deklarovaných znalostí, dovedností a schopností;
- vytvořením prostředí a nástrojů, které pomohou studentům vyrovnávat se s problémy v průběhu studia;
- personálnímu sboru schopnému díky své profilaci, specializaci, praktickým i teoretickým zkušenostem, vlastnímu rozvoji a vzdělávání v akademickém i praktickém prostředí zabezpečit výuku a rozvoj vzdělávacího programu a vyhovujícímu současným i plánovaným počtům studentů vyššího odborného vzdělávání;
- materiálnímu zabezpečení vyhovujícímu cílům a obsahu vzdělávacího programu a současným i plánovaným počtům studentů vyššího odborného vzdělávání;
- spolupráci s vyššími odbornými a vysokými školami, podniky a organizacemi odpovídající cílům vzdělávacího programu, a to včetně zahraničních;
- systematickému řízení a rozvoji školy a jejího zázemí.

Podívejme se, jak výše uvedené požadavky na absolventa VOV korespondují s deskriptory evropských rámců. V případě EQF připadají v úvahu úrovně 5 a 6, pro které platí následující deskriptory:

	úroveň 5	úroveň 6
znalosti	<ul style="list-style-type: none"> • rozsáhlé a specializované faktické a teoretické znalosti v oboru práce nebo studia a povědomost o hranicích těchto znalostí 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>pokročilé</u> znalosti v oboru práce nebo studia zahrnující <u>kritické porozumění</u> teoriím a zásadám
dovednosti	<ul style="list-style-type: none"> • rozsáhlá škála kognitivních a praktických dovedností požadovaných při vypracování tvůrčích řešení abstraktních problémů 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>pokročilé</u> dovednosti prokazující zvládnutí oboru a smysl pro inovace, jež jsou požadovány při řešení složitých a nepředvídatelných problémů ve specializovaném oboru práce nebo studia
kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • řídit a kontrolovat pracovní nebo vzdělávací činnosti, při nich dochází k nepředvídatelným změnám • posuzovat a rozvíjet své vlastní výkony a výkony ostatních 	<ul style="list-style-type: none"> • řídit <u>složitě</u> technické nebo odborné činnosti či projekty, <u>nést odpovědnost za rozhodování</u> v nepředvídatelných pracovních nebo vzdělávacích situacích • nést odpovědnost za řízení odborného rozvoje jednotlivců a skupin

Podtržené formulace v úrovni 6 představují dle našeho názoru hlavní rozdíly mezi úrovní 5 a 6 EQF. 6. úroveň EQF odlišují zejména pokročilé znalosti, pokročilé dovednosti, řízení složitých technických a odborných činností.

Formulace cíle vyššího odborného vzdělávání (1) je stručnější, avšak stanovuje jediný, zásadní aspekt VOV, a to že slouží jako příprava pro výkon „náročných činností“. Všechny uvedené charakteristiky 6. úrovně lze podřadit pojmu „náročné činnosti“. Určitá obsahová shoda mezi cílem (1) a charakteristikami 6. úrovně EQF tedy existuje.

Podrobnější shodu lze nalézt porovnáním s dokumentem „Cíle a charakteristiky vyššího odborného vzdělávání“ (dokument AK VOV). V něm je od absolventů VOV požadován nejenom samostatný přístup k práci, ale i schopnost řídít tým spolupracovníků a nést odpovědnost za práci jiných...v rámci vícečlenných komplexních a různorodých skupin. To dobře odpovídá charakteristikám 6. úrovně EQF v oblasti kompetencí.

Důraz na užší odbornou specializaci (v porovnání s bakalářským stupněm vzdělání) uvedený v dokumentu AK VOV poukazuje v kategorii znalostí spíše k úrovni 5 EQF.

Některé aspekty VOV, jak jsou uvedeny v dokumentu AK VOV, zase dobře korespondují s deskriptory rámce kvalifikací pro EHEA (tzv. Dublinskými deskriptory). Těch je více a jsou členěny do 5 kategorií. Pro porovnání připadají v úvahu deskriptory krátkého cyklu a 1. cyklu (které odpovídají 5. a 6. úrovni EQF):

	krátký cyklus	1. cyklus
znalosti a porozumění	<ul style="list-style-type: none"> prokázali znalosti a porozumění ve studijním oboru, který staví na všeobecném sekundárním vzdělání a jenž se na své obvyklé úrovni opírá o odborné učebnice; tyto znalosti poskytují základ pro obor činnosti či povolání, osobnostní rozvoj a další studia, jimiž se dokončuje první cyklus; 	<ul style="list-style-type: none"> prokázali znalosti a porozumění ve studijním oboru, který staví na všeobecném sekundárním vzdělání a <u>překračuje je</u> a jenž se na své obvyklé úrovni opírá o odborné učebnice, a v některých aspektech také o <u>nejnovější poznatky</u> v tomto studijním oboru;
využívání znalostí a porozumění	<ul style="list-style-type: none"> umějí uplatnit své znalosti a porozumění v rámci povolání; 	<ul style="list-style-type: none"> umějí uplatnit své znalosti a porozumění způsobem, z něhož je patrný <u>profesionální přístup k jejich práci</u> či povolání, a mají kompetence, jež se obvykle prokazují sestavováním a obhajováním argumentace a <u>řešením problémů</u> v tomto studijním oboru,
tvoření úsudku	<ul style="list-style-type: none"> jsou schopni zjistit údaje a 	<ul style="list-style-type: none"> jsou schopni shromáždit a

	použit je k formulaci odpovědí na přesně vymezené konkrétní i abstraktní problémy;	<u>interpretovat</u> relevantní údaje (obvykle ve vlastním studijním oboru) a z nich <u>dospět k úsudkům</u> , zohledňujícím též příslušné společenské, vědecké a etické problémy
komunikace	<ul style="list-style-type: none"> • umějí o svém porozumění, svých dovednostech a činnostech komunikovat se spolupracovníky, nadřízenými i zákazníky 	<ul style="list-style-type: none"> • umějí sdělovat informace, <u>myšlenky, problémy</u> a řešení jak odborníkům tak laikům;
schopnost dalšího vzdělávání	<ul style="list-style-type: none"> • mají schopnost se dále vzdělávat s určitou mírou samostatnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • vytvořili si schopnost dalšího vzdělávání, potřebnou ke studiu s <u>vysokou</u> mírou samostatnosti

Poměrně dobrou shodu mezi dokumentem AK VOV a deskriptory 1. cyklu najdeme v kategorii „komunikace“ („srozumitelně formulovat a prezentovat vlastní názory odrážející rovněž i pohled dalších členů skupiny“ odpovídá požadavku „umějí sdělovat informace, myšlenky a problémy...“) a v kategorii „schopnost dalšího vzdělávání“ („učit se podle požadavků firmy, hodnotit úspěšnost vlastního učení a nalézt vlastní potřeby v rámci strukturovaného vzdělávacího prostředí“ – to jistě odpovídá „vysoké míře samostatnosti“).¹⁶

Některé styčné body s uvedenými Dublinskými deskriptory má i formulace cíle VOV (1). V kategorii „znalosti a porozumění“ se v obou cyklech hovoří o návaznosti na sekundární vzdělání, v 1. cyklu o překračování tohoto vzdělání. Tomu dobře odpovídá formulace cíle VOV, v níž se hovoří o „rozvíjení a prohlubování znalostí“. V kategorii „využívání znalostí a porozumění“ se v 1. cyklu požaduje „profesionální přístup“ a schopnost „řešení problémů“, což lze považovat za korespondenci s „výkonem náročných činností“.

Vyšší odborné vzdělávání se ukončuje absolutoriem, jehož součástí je obhajoba absolventské práce. V této práci a při její obhajobě se prokazují nejen znalosti a jejich využívání, ale především dovednosti a kompetence uvedené v kategoriích „tvoření úsudku“ a „komunikace“ pro 1. cyklus: „*schopnost shromáždit a interpretovat relevantní údaje...a z nich dospět k úsudkům, zohledňujícím též příslušné společenské, vědecké a etické problémy*“ a „*sdělovat informace, myšlenky, problémy a řešení jak odborníkům tak laikům*“.

Ve prospěch přiřazení VOV k 1. cyklu rámce kvalifikací pro EHEA hovoří i doba studia v rozsahu 3 až 3,5 roku - to rozhodně není doba „krátkého cyklu“, naopak odpovídá typické době bakalářského studia.

Další podpůrné argumenty je možné nalézt po bližším prostudování dokumentace pro akreditaci jednotlivých vzdělávacích programů.

¹⁶ Předpoklady pro „samostatné získávání informací a celoživotní učení“ mají čeští studenti získat již během středního vzdělávání – viz § 57 školského zákona.

Kvalifikace získávané vyšším odborným vzděláváním tedy do značné míry splňují požadavky deskriptorů 6. úrovně EQF, příp. 1. cyklu rámce kvalifikací pro EHEA, který odpovídá 6. úrovni EQF.

V jistém smyslu důležitější než formální shoda deskriptorů se zákonnými normami nebo vnitřními normami akreditační komise pro vyšší odborné vzdělávání je v tomto případě to, jak jsou získané kvalifikace fakticky naplňovány a jak jsou kvalifikace vnímány. Z hlediska EQF je důležité profesní uznání. V oblastech regulovaných povolání, např. nelékařských zdravotnických oborů, vyhovuje direktivám Evropské unie jak vyšší odborné, tak bakalářské vzdělání, a proto je uznáváno na stejné úrovni. Na stejné úrovni je uznáváno vzdělání např. i v oblasti sociální práce. Pokud bychom zařadili bakalářskou kvalifikaci na úroveň 6 EQF a vyšší odbornou kvalifikaci na úroveň 5 EQF, znamenalo by to v praxi, že by např. dvě zdravotní sestry, jejichž kvalifikace vyhovuje stejné evropské normě, ale jedna ji získala v akreditovaném bakalářském studijním programu a druhá v akreditovaném vyšším odborném vzdělávacím programu, by byly měly být zařazeny do dvou rozdílných úrovní. A také tak by pravděpodobně byly přijímány jak doma, tak v zahraničí.

V případě akademického uznání (tedy uznání získané kvalifikace pro další studijní účely) stojí bakalářské vzdělání v českém systému terciárního vzdělávání na vyšší úrovni než vyšší odborné vzdělání, které je zaměřeno na praktické uplatnění. Vyšší odborné vzdělání nedává přístup do vyššího cyklu studia, tj. magisterského studijního programu, nicméně to není rámcem EQF vyžadováno.¹⁷

Národní rada pro kvalifikace¹⁸ se též přiklání k přiřazení vyššího odborného vzdělávání ve stávající podobě k 6. úrovni EQF.¹⁹

Toto přiřazení podporuje též Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. V materiálu, jímž schválilo národní deskriptory budoucího rámce kvalifikací pro terciární vzdělávání, vytvořené v rámci IPn Q-Ram, je uvedeno, že akreditované vzdělávací programy vyššího odborného vzdělávání podle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním a vyšším odborném vzdělávání (školský zákon), v platném znění, se uskutečňují v rámci 1. cyklu rámce pro EHEA (tedy cyklu ekvivalentnímu úrovni 6 EQF). Materiál dále uvádí, že „*absolventi získávají kvalifikaci, která neposkytuje bezprostřední přístup ke studiu druhého cyklu*“.²⁰

¹⁷ Problém by pravděpodobně nastal v případě sebecertifikace vůči rámci pro EHEA, kdy kvalifikace 1. cyklu má umožnit přístup do vyššího cyklu studia i na trh práce. Nicméně sebecertifikace vůči tomuto rámci není předmětem této studie a ani být nemůže, protože v případě rámce pro EHEA nelze přiřadit vzdělávací systém.

¹⁸ Národní rada pro kvalifikace je zřízena na základě § 24 zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání příkazem ministryně č. 10 ze dne 19.2.2007. Úlohou Národní rady pro kvalifikace vyplývající ze zákona č. 179/2006 Sb. je především projednávání materiálů týkajících se přípravy Národní soustavy kvalifikací a jejího uplatnění v praxi a rovněž posuzování problematiky z oblasti kvalifikací a dalšího vzdělávání, které jí předloží MŠMT. Rada je poradním orgánem MŠMT pro oblast kvalifikací a vydává stanoviska k záležitostem, které jí předloží MŠMT.

¹⁹ Sdělení člena Národní rady pro kvalifikace a předsedy její pracovní skupiny pro uplatňování Evropského rámce kvalifikací v ČR Mgr. Jiřího Nantla na semináři organizovaném NÚOV dne 9. 11. 2010.

²⁰ Viz publikace: Jiří Nantl, Petr Černíkovský a kol. *Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání České republiky*, 1. Díl- Národní deskriptory (ÚIV, Tauris, 2010).

Závěr: Z uvedeného srovnání lze dovodit, že je možné navrhnout, aby české vyšší odborné vzdělání v současné podobě bylo přiřazeno k 6. úrovni EQF. Nicméně je třeba v přiřazovací zprávě uvést, že vyšší odborné vzdělávání má jistá specifika a že všechny získané kvalifikace nejsou s 6. úrovní EQF plně , kompatibilní.

3.1.2 Bakalářské studijní programy

Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů (které se původních obsahových charakteristik jednotlivých typů studijních programů nedotkly) v § 45, odst. 1 charakterizuje bakalářský studijní program takto:

(1) „*Bakalářský studijní program je zaměřen na přípravu k výkonu povolání a ke studiu v magisterském studijním programu. V bakalářském studijním programu se bezprostředně využívají soudobé poznatky a metody; obsahuje též v potřebném rozsahu teoretické poznatky.*“

V § 45, odst. 2 je určena standardní doba studia:

(2) „*Standardní doba studia²¹ včetně praxe je nejméně tři a nejvýše čtyři roky.*“

V § 48 jsou pak stanoveny podmínky pro vstup do bakalářského studijního programu:

(3) „*Podmínkou přijetí ke studiu v bakalářském a magisterském studijním programu je dosažení úplného středního nebo úplného středního odborného vzdělání....*“

V § 45, odst. 3 jsou stanoveny podmínky pro ukončení studia: „*Studium se řádně ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je zpravidla obhajoba bakalářské práce.*“ K tomu je třeba dodat, že bakalářská práce je vyžadována naprostou většinou vysokých škol.

Při porovnání s deskriptory evropských rámců má smysl se zabývat úrovní 6 EQF a 1. cyklem rámce kvalifikací pro EHEA.

Zákon o vysokých školách	Rámec EQF– úroveň 6	Rámec EHEA – 1.cyklus
Bakalářský studijní program je zaměřen na přípravu k výkonu povolání a ke studiu v magisterském studijním programu. <u>V bakalářském studijním programu se bezprostředně využívají soudobé poznatky a metody; obsahuje též v potřebném rozsahu teoretické poznatky.</u>	Znalosti: • <u>pokročilé znalosti v oboru práce nebo studia zahrnující kritické porozumění teoriím a zásadám</u>	• <u>zahrnuje zpravidla 180 – 240 kreditů ECTS;</u> Znalosti a porozumění: • <u>prokázali znalosti a porozumění ve studijním oboru, který staví na všeobecném sekundárním vzdělání a překračuje je a jenž se na své obvyklé úrovni opírá o odborné</u>

²¹

Standardním rokem studia se rozumí jeden rok studia v prezenční formě studijního programu.

<p><u>Podmínkou přijetí ke studiu je dosažení úplného středního nebo úplného středního odborného vzdělání.</u></p>	<p>Dovednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>pokročilé dovednosti prokazující zvládnutí oboru a smysl pro inovace, jež jsou požadovány při řešení složitých a nepředvídatelných problémů ve specializovaném oboru práce nebo studia</u> <p>Kompetence:</p> <ul style="list-style-type: none"> • řídit složité technické nebo odborné činnosti či projekty, nést odpovědnost za rozhodování v nepředvídatelných pracovních nebo vzdělávacích situacích • nést odpovědnost za řízení odborného rozvoje jednotlivců a skupin 	<p><u>učebnice, a v některých aspektech také o nejnovější poznatky v tomto studijním oboru;</u></p> <p>Využívání znalostí a porozumění:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>umějí uplatnit své znalosti a porozumění způsobem, z něhož je patrný profesionální přístup k jejich práci či povolání, a mají kompetence, jež se obvykle prokazují sestavováním a obhajováním argumentace a řešením problémů v tomto studijním oboru,</u> <p>Tvoření úsudku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>jsou schopni shromáždit a interpretovat relevantní údaje (obvykle ve vlastním studijním oboru) a z nich dospět k úsudkům, zohledňujícím též příslušné společenské, vědecké a etické problémy;</u> <p>Komunikace:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>umějí sdělovat informace, myšlenky, problémy a řešení jak odborníkům tak laikům;</u> <p>Schopnost dalšího vzdělávání:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>vytvořili si schopnost dalšího vzdělávání, potřebnou ke studiu s vysokou mírou samostatnosti.</u> •
--	--	--

Při porovnání s deskriptory evropských rámců se výše uvedená charakteristika jeví jako příliš stručná, nicméně určitou shodu lze konstatovat. Např. v rámci kvalifikací pro EHEA. se u 1. cyklu v kategorii „*znalosti a porozumění*“ hovoří o „*nejnovějších poznatcích*“ a o tom, že se studijní obor „*na své obvyklé úrovni opírá o odborné učebnice, a v některých aspektech také o nejnovější poznatky v tomto studijním oboru*“, zatímco v naší charakteristice jde o „*bezprostřední využívání soudobých poznatků a metod*“, což je obsahově prakticky totéž. O „*teoretických poznatcích*“ se v rámci kvalifikací pro EHEA nehovoří (a to v žádném cyklu), zmínka o teorii je však v EQF („*kritické porozumění teoriím a zásadám*“). Dublinské deskriptory v kategorii „*znalosti a porozumění*“ dále požadují, aby kvalifikace 1. cyklu byly přiznány těm studentům, kteří „*prokázali znalosti a porozumění ve studijním oboru, který staví na všeobecném sekundárním vzdělání a překračuje je.*“

Aby obsah bakalářského studijního programu (oboru) vycházel z *aplikace soudobých poznatků a dále i metod z výzkumu, vývoje nebo jiné tvůrčí činnosti v daném oboru*, je jedním ze zásadních požadavků Akreditační komise. Ten je zveřejněn v jejích standardech, podle kterých vysoké školy připravují své programy k akreditaci²².

V kategorii „*dovednosti*“ vyžaduje EQF, „*pokročilé dovednosti prokazující zvládnutí oboru*“, Dublinské deskriptory požadují, aby absolventi uměli „*uplatnit své znalosti a porozumění způsobem, z něhož je patrný profesionální přístup k jejich práci či povolání, a mají kompetence, jež se obvykle prokazují sestavováním a obhajováním argumentace a řešením problémů v tomto studijním oboru*“. Tyto požadavky nejsou nikde v národních dokumentech explicitně definovány, nicméně absolventi vypracovávají a obhajují na závěr studia svoji bakalářskou práci. Akreditační komise úroveň bakalářských prací pravidelně kontroluje. Vypracování bakalářské práce předpokládá, že student je nejen schopen *uplatnit své znalosti a porozumění oboru*, ale i dostatečnou míru jejich *pokročilosti* a schopnost *obhájit a zargumentovat* uváděné poznatky či *inovace*. Do značné míry prokazuje absolvent přípravou a obhajobou bakalářské práce naplnění další kompetence obsažené v Dublinských deskriptorech, v části tvoření úsudku, a to: schopnost „*shromáždit a interpretovat relevantní údaje ve vlastním studijním oboru*“ a stejně tak i schopnost „*dospět k úsudkům, zohledňujícím příslušné společenské, vědecké a etické problémy*“.

V kategorii „*dovednosti*“ požadují deskriptory EQF, aby absolvent prokázal „*smysl pro inovace, jež jsou požadovány při řešení složitých a nepředvídatelných problémů ve specializovaném oboru práce nebo studia*“. Akreditační komise pro akreditaci studijního programu požaduje, aby v rámci studijního programu byl student veden ke „*schopnosti samostatné tvůrčí práce, schopnosti sledovat odbornou literaturu k oboru, schopnosti interpretovat a aplikovat výsledky běžných výzkumů*“, což má značný obsahový překryv. V souvislosti s tím Akreditační komise požaduje, aby součástí bakalářského programu byly „*základní teoretické a metodologické*

²² Viz Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditaci, rozšíření akreditace a prodloužení doby platnosti akreditace studijních programů a jejich oborů, 2010. [on line] <http://www.akreditacnikomise.cz/cs/standardy-pro-posuzovani-zadosti.html>

disciplíny, a to v podobě povinných předmětů²³. Tyto kompetence, spolu s požadavkem Dublinských deskriptorů na to, aby „*uměl sdělovat informace, myšlenky, problémy a řešení jak odborníkům tak laikům*“, prokáže student především tím, že sepíše a obhájí závěrečnou bakalářskou práci.

Zákon o vysokých školách stanoví, že „*podmínkou přijetí ke studiu v bakalářském a magisterském studijním programu je dosažení úplného středního nebo úplného středního odborného vzdělání....*“. Vzhledem k tomu, že v České republice byly bakalářské studijní programy pojaty ve smyslu Boloňské deklarace, tedy jako 1. stupeň vysokoškolského vzdělávání a umožňují jak vstup na trh práce, tak pokračování ve studiu, může každý absolvent bakalářského studijního programu podat přihlášku ke studiu v magisterském studijním programu. Na základě toho lze konstatovat, že pojetí bakalářských programů v České republice odpovídá požadavku Dublinských deskriptorů v kategorii „*schopnost dalšího vzdělávání*“, konkrétně požadavku, že absolventi programu 1. cyklu si „*vytvořili si schopnost dalšího vzdělávání, potřebnou ke studiu s vysokou mírou samostatnosti*“.

Dublinské deskriptory požadují, aby studijní zátěž v programu 1. cyklu odpovídala *180 – 240 ECTS kreditům*. Vezmeme-li v úvahu fakt, že většina vysokých škol (všechny veřejné vysoké školy) v České republice zavedla systém kreditů ECTS v bakalářském a magisterském studiu a že jednomu akademickému roku odpovídá 60 ECTS kreditů, existuje v tomto bodě jednoznačná shoda s kvalifikačním rámcem pro EHEA, tj. 3-4 standardní roky studia odpovídají 180-240 ECTS kreditům.

Závěr: Z výše uvedených skutečností lze dovodit, že charakteristika bakalářského studijního programu tak, jak je uvedena v zákoně o vysokých školách a ve Standardech Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditace, odpovídá 6. úrovni EQF a 1. cyklu rámce kvalifikací pro EHEA. Navrhuje se tedy přiřazení bakalářských studijních programů k 6. úrovni EQF.

3.1.3 Magisterské studijní programy

Charakteristice magisterského studijního programu je v zákonu o vysokých školách věnován § 46, odst. 1:

(1) „*Magisterský studijní program je zaměřen na získání teoretických poznatků založených na soudobém stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje, na zvládnutí jejich aplikace a na rozvinutí schopností k tvůrčí činnosti; v oblasti umění je zaměřen na náročnou uměleckou přípravu a rozvíjení talentu.*“

Požadavky jsou sice stručné, nicméně je možno v nich zřetelně rozlišit znalosti (*získání teoretických poznatků založených na soudobém stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje*), dovednosti (*zvládnutí jejich aplikace*) a kompetence (*rozvinutí schopností k tvůrčí činnosti*).

V § 46, odst. 2 zákona o vysokých školách nalezneme podmínky pro vstup do magisterského studijního programu vymezení studijní zátěže standardními roky studia:

²³ Viz Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditaci, rozšíření akreditace a prodloužení doby platnosti akreditace studijních programů a jejich oborů, 2010. [on line] <http://www.akreditacnikomise.cz/cs/standardy-pro-posuzovani-zadosti.html>.

„Magisterský studijní program navazuje na bakalářský studijní program; standardní doba tohoto studia je nejméně jeden a nejvýše tři roky. V případech, kdy to vyžaduje charakter studijního programu, může být udělena akreditace magisterskému studijnímu programu, který nenavazuje na bakalářský studijní program; v tomto případě je standardní doba studia nejméně čtyři a nejvýše šest roků.“

V § 46 (3) jsou popsány podmínky řádného ukončení studia, a to vykonáním „státní závěrečné zkoušky, jejíž součástí je obhajoba diplomové práce. V oblasti lékařství a veterinárního lékařství a hygieny se studium řádně ukončuje státní rigorózní zkouškou“.

V § 48, odst. 1 zákona o vysokých školách jsou stanoveny podmínky přístupu k magisterskému studijnímu programu:

(3) „Podmínkou přijetí ke studiu v magisterském studijním programu, který navazuje na bakalářský studijní program, je rovněž řádné ukončení studia v bakalářském studijním programu.“

Zákon o vysokých školách	Rámec EQF – úroveň 7	Rámec EHEA – 2.cyklus
<p><i>Magisterský studijní program je zaměřen na</i></p> <p>Znalosti: <u>získání teoretických poznatků založených na soudobém stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje,</u></p> <p>Dovednosti: <i>na zvládnutí jejich aplikace a na</i></p>	<p>Znalosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>vysoce specializované znalosti, z nichž některé se týkají nejnovějších poznatků v oboru práce nebo studia, sloužící jako základ originálního myšlení a/nebo výzkumu;</u> • <u>kritická povědomost o problémech v oboru a na rozhraní mezi obory;</u> <p>Dovednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>specializované dovednosti při řešení problémů ve výzkumu a/nebo při inovacích s cílem vytvářet nové znalosti a postupy a integrovat poznatky z různých oborů;</u> 	<p>Rámec EHEA – 2.cyklus</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>60 – 180 ECTS kreditů, přičemž zpravidla 90-180 ECTS, a současně minimálně 60 ECTS kreditů musí být dosaženo na úrovni 2.cyklu</u> <p>Znalosti a porozumění:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>prokázali znalosti a porozumění založené na vzdělání běžně spojovaném s bakalářským stupněm a prohlubující je a poskytující oporu či možnost originálnímu rozvíjení a využívání myšlenek, často v rámci výzkumu;</u> <p>Využívání znalostí a porozumění:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>umějí uplatnit své znalosti, porozumění a schopnosti řešit problémy v novém či neznámém prostředí v širších (či multidisciplinárních) souvislostech, týkajících se jejich studijního oboru;</u>

<p>Kompetence: <i>rozvinutí schopností k tvůrčí činnosti; v oblasti umění je zaměřen na náročnou uměleckou přípravu a rozvíjení talentu.</i></p>	<p>Kompetence:</p> <ul style="list-style-type: none"> - řídit a přetvářet pracovní nebo vzdělávací okolnosti (kontexty), které jsou složité, nelze je předvídat a vyžadují nové strategické přístupy; nést odpovědnost za přínos k profesním znalostem a postupům a/nebo za posuzování strategických výkonů týmů. 	<p>Tvoření úsudku:</p> <ul style="list-style-type: none"> <u>jsou schopni propojovat znalosti, zvládat složitost a formulovat i při neúplných nebo omezených informacích úsudky, které však zohledňují společenskou a etickou odpovědnost, související s uplatňováním těchto znalostí a úsudků;</u> <p>Komunikace:</p> <ul style="list-style-type: none"> <u>umějí své závěry a znalosti i úvahy, na nichž jsou založeny, jasně a jednoznačně sdělovat odborníkům i laikům;</u> <p>Schopnost dalšího vzdělávání:</p> <ul style="list-style-type: none"> jsou schopni vzdělávat se dalším studiem, v jehož směřování mohou být do značné míry samostatní či autonomní.
--	---	--

Při porovnání s rámcem EQF můžeme konstatovat dobrou shodu pokud jde o znalosti a při troše dobré vůle i u dovedností (zákon: „zvládnání aplikací“, „rozvoj schopností k tvůrčí činnosti“; EQF: „vytvářet nové znalosti a postupy“, „integrovat poznatky z různých oborů“). Uvedené kompetence vyžadují tvůrčí činnost.

Rámec EHEA: Zde je v kategoriích „znalosti a porozumění“ a „využívání znalostí a porozumění“ rovněž nemalý obsahový průnik s formulací zákona o vysokých školách.

Zákon o vysokých školách stanoví, že „*podmínkou přijetí ke studiu v studiu v magisterském studijním programu, který navazuje na bakalářský studijní program, je rovněž řádné ukončení studia v bakalářském studijním programu.*“ Dublinské deskriptory v kategorii „znalosti a porozumění“ požadují, aby kvalifikace 2. cyklu byly přiznány těm studentům, kteří „*prokázali znalosti a porozumění založené na vzdělání běžně spojovaném s bakalářským stupněm a prohlubující je.*“

Další požadavky na znalosti 7. úrovně EQF jsou „*kritická povědomost o problémech v oboru a na rozhraní mezi obory.*“ Obdobně Dublinské deskriptory požadují po absolventovi, aby „*uměl uplatnit své znalosti, porozumění a schopnosti řešit problémy v novém či neznámém prostředí v širších (či multidisciplinárních) souvislostech, týkajících se jejich studijního oboru*“ a dále, aby byl schopen

„propojovat znalosti, zvládat složitost a formulovat i při neúplných nebo omezených informacích úsudky, které však zohledňují společenskou a etickou odpovědnost, související s uplatňováním těchto znalostí a úsudků“. Takovéto požadavky jsou obsaženy i ve standardech Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditaci²⁴ definované jako „schopnost samostatné odborné činnosti, schopnost analyzovat nejnovější trendy vývoje oboru, schopnost připravovat a podílet se na výzkumné činnosti“. Tyto požadavky jsou ověřovány zejména v rámci zpracování a obhajoby diplomové práce. Zároveň tak absolvent prokazuje naplnění požadavků na komunikační dovednosti obsažené v Dublinských deskriptorech pro rámec EHEA, tedy že umí „své závěry a znalosti i úvahy, na nichž jsou založeny, jasně a jednoznačně sdělovat odborníkům“. Úroveň prací Akreditační komise prověřuje.

Dublinské deskriptory požadují, aby studijní zátěž v programu 2. cyklu odpovídala 60-180 ECTS kreditům, zpravidla 90 – 120 ECTS, přičemž minimálně 60 ECTS kreditů musí být získáno na úrovni 2. cyklu studia. Přepočítáme-li standardní dobu studia uvedenou v zákoně o vysokých školách (1-3 standardní roky studia) obdobně jako v případě bakalářského studia, tj. že jednomu akademickému roku odpovídá 60 ECTS kreditů, existuje v tomto bodě opět jednoznačná shoda s kvalifikačním rámcem pro EHEA. V České republice jsou vesměs uskutečňovány magisterské programy v rozsahu 2 standardních roků studia, tj. 120 ECTS kreditů. Pokud se jedná o nedělený magisterský program, čtyřletý byla pouze příprava učitelů pro první stupeň základních škol, nicméně v současné době jsou tyto programy pětileté a odpovídají 300 ECTS kreditů.

Závěr: Na základě charakteristiky magisterského studijního programu vymezené zákonem o vysokých školách a ve Standardech Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditace, je možné konstatovat, že odpovídá 7. úrovni EQF a 2. cyklu Dublinských deskriptorů. Navrhuje se proto přiřazení magisterského studijního programu k 7. úrovni EQF.

3.1.4 Doktorské studijní programy

Doktorský studijní program je v § 47, odst. 1 zákona o vysokých školách charakterizován takto:

(1) „Doktorský studijní program je zaměřen na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo na samostatnou teoretickou a tvůrčí činnost v oblasti umění.“

Zákon stanoví rovněž požadavky na disertační práci (§ 47, odst. 4):

(2) „Studium se řádně ukončuje státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce, kterými se prokazuje schopnost a připravenost k samostatné činnosti v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo k samostatné teoretické a tvůrčí umělecké činnosti. Disertační práce musí obsahovat původní a uveřejněné výsledky nebo výsledky přijaté k uveřejnění.“

Délka studia v doktorském studijním programu je definována v §47, odst. 2 zákona o vysokých školách:

(3) „Standardní doba studia je nejméně tři a nejvýše čtyři roky.“

²⁴ Viz Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditaci, rozšíření akreditace a prodloužení doby platnosti akreditace studijních programů a jejich oborů

Zákon o vysokých školách	Rámec EQF – úroveň 8	Rámec EHEA – 3.cyklus
<p><u>Standardní doba studia je nejméně tři a nejvýše čtyři roky.</u></p> <p>Znalosti a porozumění: <u>Doktorský studijní program je zaměřen na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo na samostatnou teoretickou a tvůrčí činnost v oblasti umění;</u></p> <p>Využívání znalostí a porozumění: <u>Studium se řádně ukončuje státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce, kterými se prokazuje schopnost a připravenost k samostatné činnosti v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo k samostatné teoretické a tvůrčí umělecké činnosti. Disertační práce musí obsahovat původní a uveřejněné výsledky nebo výsledky přijaté k uveřejnění.</u></p>	<p>Znalosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • znalosti na špičkové úrovni v oboru práce nebo studia a na rozhraní mezi obory; <p>Dovednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>vysoce pokročilé a specializované dovednosti a metody, včetně syntézy a hodnocení, požadované při řešení kritických problémů ve výzkumu a/nebo při inovacích a při rozšiřování a přehodnocování stávajících poznatků nebo odborných postupů;</u> <p>Kompetence:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vykazovat značnou autoritu, schopnost inovací, samostatnost, akademickou a odbornou integritu a 	<ul style="list-style-type: none"> • Studijní zátěž není vyjádřena v ECTS kreditech, nicméně • Bergenské komuniké z konference ministrů uvádí standardní dobu studia 3-4 roky²⁵. <p>Znalosti a porozumění:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prokázali systematické porozumění studijnímu oboru a <u>zvládnutí dovedností a výzkumných metod spojených s daným oborem;</u> <p>Využívání znalostí a porozumění:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prokázali schopnost s akademickou integritou koncipovat, navrhnout, zavádět a přizpůsobovat rozsáhlejší výzkumný proces; • <u>vytvořili rozsáhlejší dílo, které původním výzkumem přispělo k rozšíření hranic poznání a jehož součástí si zasluhuje recenzovanou publikaci na národní či mezinárodní úrovni;</u> <p>Tvoření úsudku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jsou schopni kritické analýzy, vyhodnocení a syntézy nových a komplexních myšlenek; <p>Komunikace:</p>

²⁵ Viz: *Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání* (Komuniké Konference evropských ministrů odpovědných za vysoké školství, Bergen, 19. -20. květen 2005). [on line].
<http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikeBergen.pdf> >. V originále dostupné na
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf >.

	<p>trvalé odhodlání přicházet s novými myšlenkami a vyvíjet nové postupy na špičkové úrovni v oboru práce nebo studia, včetně výzkumu;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>jsou schopni komunikovat se svými spolupracovníky a širší vědeckou komunitou i se společností jako takovou o otázkách v oblasti své specializace;</u> <p>Schopnost dalšího vzdělávání:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dá se očekávat, že budou v akademickém či profesním rámci schopni přispět k technickému, společenskému a kulturnímu pokroku ve znalostní společnosti.
--	--	---

V charakteristice doktorského studia sice není termínový překryv, ale obsahový překryv s 3. cyklem rámce EHEA a úrovní 8 EQF je největší. Je třeba upozornit, že podle českého zákona nejsou doktorské programy zaměřeny výlučně na přípravu k vědecké či výzkumné činnosti, ale že je zmíněna i tvůrčí činnost v oblasti vývoje, což je dostatečně široký pojem, aby zahrnul i inovace, o nichž se hovoří v EQF. Oba evropské rámce ovšem reflektují skutečnost, že v Evropě existuje širší spektrum zaměření a úrovní doktorských programů, než jsme zvyklí u nás.

Požadavky Dublinských deskriptorů v kategorii „*znalosti a porozumění*“ dobře korespondují s tím, co obsahují deskriptory 3. cyklu rámce kvalifikací pro EHEA („*vytvořili rozsáhlejší dílo, které původním výzkumem přispělo k rozšíření hranic poznání a jehož součástí si zasluhuje recenzovanou publikaci na národní či mezinárodní úrovni*“).

Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditaci pak požadují, aby „*obsah studia doktorského studijního programu a jeho případného oboru byl zaměřen na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost.*“ Dále standardy požadují, aby „*z témat disertačních prací jednoznačně vyplývalo, že jejich řešení bude vyžadovat samostatnou tvůrčí činnost studenta v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo samostatnou tvůrčí činnost v oblasti umění*“ a při posuzování žádosti o akreditaci se bere v úvahu, zda témata disertačních prací odpovídají výzkumnému zaměření pracoviště²⁶.

Standardy Akreditační komise kladou velký důraz na vědeckou a výzkumnou činnost doktorských kandidátů a požadují, aby „*vědecká, výzkumná, vývojová, umělecká a další tvůrčí činnost v oblasti vztahující se k doktorskému studijnímu programu musí být vázána na pracoviště, pro které vysoká škola žádá o akreditaci doktorského studijního programu*“

²⁶ Viz Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditaci, rozšíření akreditace a prodloužení doby platnosti akreditace studijních programů a jejich oborů

Vypracováním disertační práce a jejím obhájením zároveň jsou prokázány komunikační dovednosti vyžadované Dublinskými deskriptory, tj. schopnost „komunikovat se svými spolupracovníky a širší vědeckou komunitou i se společností jako takovou o otázkách v oblasti specializace (absolventa)“.

Lze nalézt i shodu o standardní délce studia. Byť rámec EHEA neuvádí explicitně vyjádření délky studia či kreditové studijní zátěže (na tomto vyjádření se na rozdíl od bakalářských a magisterských programů evropské země neshodly), v Bergenském komuniké (2005) nalezneme: „*Uvědomujice si potřebu strukturovaných doktorských programů, včetně transparentního vedení a hodnocení, uvádíme, že standardní studijní zátěž třetího cyklu by ve většině zemí měla odpovídat 3-4 rokům studia.*“ Je to kodifikace evropské diskuse na toto téma, která se odehrála na konferenci v Salcburku, kde byly stanoveny základní „evropské“ principy, které má mít doktorské studium, tzv. Salcburské principy²⁷. Zde je uvedeno že „*doktorské programy by měly mít stanovenou vhodnou délku studia (jako standard 3-4 roky prezenční formy studia)*“.

Závěr: Na základě charakteristiky doktorského studijního programu vymezené zákonem o vysokých školách a Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí, je možné konstatovat, že odpovídají 8. úrovni EQF a 3. cyklu rámce kvalifikací pro EHEA. Je proto možné navrhnout přiřazení doktorského programu k 8. úrovni EQF.

3.1.5 Shrnutí

3.1.5.1 Kvalifikace získané v terciárním vzdělávání podle současně platných právních předpisů

České terciární vzdělávání sestává z vyššího odborného vzdělávání a vysokoškolského vzdělávání. Provedené srovnání charakteristik čtyř typů kvalifikací poskytovaných v českém terciárním vzdělávání, tak jak jsou uvedeny v příslušných právních předpisech, s deskriptory obou evropských rámců ukázalo, že evropské rámce kladou na jednotlivé úrovně výrazně širší spektrum požadavků, než explicitně činí české právní předpisy. Některé kategorie požadavků (tvoření úsudku, komunikace, schopnost dalšího vzdělávání) nejsou zmiňovány vůbec, jiné jsou formulovány stručněji a obecněji. To neznamena, že se v konkrétních vzdělávacích a studijních programech tyto aspekty vzdělávání nevyskytují, jistě bychom je našli v mnohých studijních plánech či profilech absolventů.

Na tomto základě jsou formulovány návrhy přiřazení k jednotlivým úrovním EQF a pro lepší přehled i k cyklům rámce pro EHEA. Shrnutím předchozích kapitol je možno tyto návrhy zjednodušeně vyjádřit formou následující tabulky.

²⁷ Boloňský seminář věnovaný doktorským studijním programům ve znalostní společnosti v Evropě (Salcburk, 3.-5. února 2005); [on line]. <
http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Salzburg_Conclusions.1108990538850.pdf >

Návrh přiřazení kvalifikačních úrovní

Stupeň vzdělání/typ terciárního vzdělání	Úroveň rámce EQF	Cyklus v rámci pro EHEA
<p>vyšší odborné vzdělání 3 – 3,5 roku studia <u>Absolventi vyššího odborného vzdělávání mají označení „diplomovaný specialista“ (ve zkratce „DiS.“ uváděné za jménem)</u></p>		180-240 ECTS
<p>vysokoškolské bakalářské vzdělání 3-4 standardní roky studia 180 – 240 ECTS kreditů <u>Absolventům studia v bakalářských studijních programech jsou udělovány následující akademické tituly:</u> „bakalář“ (ve zkratce „Bc.“ uváděné před jménem), „bakalář umění“ (ve zkratce „BcA.“ uváděné před jménem) v oblasti umění akademický titul</p>	6	1
<p>vysokoškolské magisterské vzdělání 1-3 standardní roky studia, pokud magisterský studijní program navazuje na bakalářský 60 -180 ECTS kreditů 4-6 standardních roků studia, pokud magisterský studijní program nenavazuje na bakalářský 240 – 300 ECTS kreditů <u>Absolventům magisterského studijního programu jsou udělovány následující akademické tituly:</u> „inženýr“ (ve zkratce „Ing.“ uváděné před jménem) v oblasti ekonomie, technických věd a technologií, zemědělství, lesnictví a vojenství, „inženýr architekt“ (ve zkratce „Ing. arch.“) uváděné před jménem) v oblasti architektury, „magistr umění“ (ve zkratce „MgA.“ uváděné před jménem) v oblasti umění, „magistr“ (ve zkratce „Mgr.“ uváděné před jménem) v ostatních oblastech s výjimkou lékařství, zubního lékařství a veterinárního lékařství a hygieny.</p> <hr/> <p>„doktor medicíny“ (ve zkratce „MUDr.“ uváděné před jménem) v oblasti lékařství, „doktor zubního lékařství“ (ve zkratce MDDr. uváděné před jménem) v oblasti zubního lékařství, „doktor veterinární medicíny“ (ve zkratce „MVDr.“ uváděné před jménem),</p>	7	60-180 ECTS zpravidla 90 – 120 ECTS V součtu za bakalářské a magisterské vzdělání je obvyklý počet ECTS kreditů 300

<p>Po vykonání státní rigorózní zkoušky: „doktor práv“ (ve zkratce „JUDr.“ uváděné před jménem) v oblasti práva, „doktor filozofie“ (ve zkratce „PhDr.“ uváděné před jménem) v oblasti humanitních, pedagogických a společenských věd, „doktor přírodních věd“ (ve zkratce „RNDr.“ uváděné před jménem) v oblasti přírodních věd, „doktor farmacie“ (ve zkratce „PharmDr.“ uváděné před jménem) v oblasti farmacie, „licenciát teologie“ (ve zkratce „ThLic.“ uváděné před jménem) v oblasti katolické teologie „doktor teologie“ (ve zkratce „ThDr.“ uváděné před jménem); pro oblast teologie s výjimkou katolické teologie.</p>		
<p>Vysokoškolské doktorské vzdělání 3 – 4 standardní roky studia</p> <p><u>Absolventům studia v doktorských studijních programech</u> se uděluje akademický titul „doktor“ (ve zkratce „Ph.D.“ uváděné za jménem), „doktor teologie“ (ve zkratce „Th.D.“ uváděné za jménem) v oblasti teologie.</p>	8	3-4 standardní roky studia 3

Navrhujeme k 6. úrovni EQF přiřadit kvalifikace získané v rámci vyššího odborného a bakalářského vzdělání. Nicméně v referenční zprávě je třeba popsat specifiku vyššího odborného vzdělávání, jeho významnou profesní orientaci a v některých aspektech neúplné naplňování požadavků úrovně 6.

K úrovni 7 EQF navrhujeme přiřadit kvalifikace na české magisterské úrovni, opět na základě srovnání příslušných „deskriptorů“ EQF a národních právních norem.

Jak již bylo uvedeno v předchozím textu, v na této úrovni vlastně existují dva typy kvalifikací. Za prvou lze označit kvalifikace „magistr“, „magistr umění“, „inženýr“ a „inženýr architekt“; do druhé je možno zařadit tzv. „malé doktoráty“, tedy kvalifikace získané po vykonání *rigorózní* zkoušky a dále kvalifikace získané v oblasti lékařství („doktor medicíny“ - „MUDr.“), v oblasti zubního lékařství („doktor zubního lékařství“ - MDDr.), a v oblasti veterinárního lékařství a hygieny („doktor veterinární medicíny“ - „MVDr.“). Všechny tři posledně jmenované kvalifikace, vázané evropskou direktivou, se získávají 5-6 letým magisterským studiem, které nenavazuje na bakalářský studijní program. Nicméně obě kategorie patří do magisterské úrovně v českém systému terciárního vzdělávání.

K úrovni 8 EQF pak lze přiřadit v českém systému terciárního vzdělávání získané doktorské kvalifikace.

Pro lepší přehled byly do tabulky zařazeny i cykly kvalifikačního rámce pro EHEA – viz též kapitola 3.1.

3.1.5.2. Kvalifikace vysokoškolské získané na základě zákona č. 172/1990 Sb. o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů

Politické změny po roce 1989 měly za následek základní transformaci českého vysokého školství. Již v květnu 1990 byl přijat nový zákon č. 172/1990 Sb., který byl v platnosti do roku 1998, než vstoupila v platnost ustanovení zákona č. 111/1998 Sb. Kvalifikace udělované podle zákona č. 172/1990 se mírně lišily a bylo by vhodné umět i tyto kvalifikace přiřadit k Evropskému rámci kvalifikací (EQF). Následující tabulka ukazuje porovnání kvalifikací udělovaných podle zákona č. 172/1990 Sb. a současně platného zákona č. 111/1998 Sb..

Studijní programy/ kvalifikace a udělené akademické tituly podle zákona č. 172/1990 Sb.	Současná úroveň kvalifikací podle zákona č. 111/1998 Sb.
<p>Obsahově ucelená část vysokoškolského studia, po jejímž ukončení byl udělován akademický titul „bakalář“ (ve zkratce „Bc.“ uváděné před jménem)</p>	<p>Bakalářský studijní program „bakalář“ (ve zkratce „Bc.“ uváděné před jménem), „bakalář umění“ (ve zkratce „BcA.“ uváděné před jménem) v oblasti umění akademický titul</p>
<p>Vysokoškolské studium</p> <p>Absolventům vysokoškolského studia se přiznávaly následující akademické tituly:</p> <p>Na universitních, bohosloveckých a uměleckých vysokých školách akademický titul „magistr“ (ve zkratce „Mgr.“ uváděné před jménem),</p> <p>Na technických, ekonomických a zemědělských vysokých školách akademický titul „inženýr“ (ve zkratce „Ing.“ uváděné před jménem),</p> <p>Na lékařských fakultách akademický titul „doktor všeobecné medicíny“ (ve zkratce „MUDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>Na vysokých školách veterinárních akademický titul „doktor veterinární medicíny“ (ve zkratce „MVDr.“ uváděné před jménem),</p>	<p>Magisterský studijní program magisterský studijní program, který navazuje na bakalářský <i>nebo</i> magisterský studijní program, který nenavazuje na bakalářský</p> <p>Absolventům je udělován akademický titul</p> <p>v oblasti ekonomie, technických věd a technologií, zemědělství, lesnictví a vojenství „inženýr“ (ve zkratce „Ing.“ uváděné před jménem),</p> <p>v oblasti architektury „inženýr architekt“ (ve zkratce „Ing. arch.“) uváděné před jménem),</p> <p>v oblasti lékařství „doktor medicíny“ (ve zkratce „MUDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>v oblasti zubního lékařství „doktor zubního lékařství“ (ve zkratce „MDDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>v oblasti veterinárního lékařství a hygieny „doktor veterinární medicíny“ (ve zkratce „MVDr.“ uváděné před jménem),</p> <p>v oblasti umění „magistr umění“ (ve</p>

	zkratce „ MgA. “ uváděné před jménem), v ostatních oblastech „ magistr “ (ve zkratce „ Mgr. “ uváděné před jménem).
<p>Postgraduální studium</p> <p>Absolventům postgraduálního studia s výjimkou absolventů lékařského a veterinárního studia byl udělován vědecko- akademický titul „doktor“ (ve zkratce „Dr.“)</p> <p>Vědecká příprava</p> <p>Do 31.12.2001 mohli absolventi magisterského studia získat vědecký titul²⁸</p> <p>„Kandidát věd“ („<i>Candidatus scientiarum</i>“, ve zkratce CSc., uváděný za jménem).</p>	<p>Doktorský studijní program</p> <p>Absolventům studia v doktorských studijních programech se uděluje akademický titul</p> <p>„doktor“ (ve zkratce „Ph.D.“ uváděné za jménem), „doktor teologie“ (ve zkratce „Th.D.“ uváděné za jménem) v oblasti teologie.</p>

²⁸ Podle zákona č. 53/1964 Sb., o udělování vědeckých hodností a o Státní komisi pro vědecké hodnosti.

3.2 Kritérium 3: Vnitrostátní rámec nebo systém kvalifikací a jeho kvalifikace jsou založeny na zásadě a cíli výsledků učení a jsou provázány s postupy pro validaci neformálního a informálního učení a se systémy kreditů, pokud takové systémy existují.

3.2.1 Výsledky učení (*learning outcomes*) a ECTS

Jak kritérium 3 v souboru kritérií a postupů přiřazení národního rámce či národního systému vzdělávání k EQF, tak kritérium 3 sebecertifikace národního rámce kvalifikací vůči QF-EHEA shodně stanoví podmínku, že „systém kvalifikací a jednotlivé kvalifikace jsou založeny na zásadě a cíli výsledků učení“ (EQF) resp. že „národní rámec kvalifikací a jeho kvalifikace jsou prokazatelně založeny na výsledcích učení a kvalifikace jsou propojeny se systémem kreditů ECTS nebo systémy kompatibilními s ECTS“ (~~QF~~(rámec pro-EHEA).

Obvyklá cesta, jakou jsou utvářeny studijní programy je ta, že je rozhodnuto o tom, co se bude ve studijním programu nebo jeho části učit, tedy jaký bude obsah daného studijního programu a jeho jednotlivých komponent (obvykle předmětů). Student je pak hodnocen zpravidla formou ústní nebo písemné zkoušky podle toho, jak dobře či hůře se vyučovanou látku naučil. Mezinárodní trendy, např. v rámci Boloňského procesu, nyní volají po větším soustředění na studenta, na jeho aktivní roli v procesu učení. Tento metodický přístup (*tzv. student centred learning*) staví spíše na tom, k jakým výsledkům učení (výuka) povede, co by student měl po absolvování studijního programu nebo části znát, čemu by měl rozumět, co by měl umět předvést. Očekávané výsledky učení pak popisují, jaké teoretické a odborné znalosti by měl student mít, čemu by měl porozumět a co by měl umět udělat poté, co úspěšně završí studijní program nebo jeho část. Zároveň by mělo být určeno, jak budou jednotlivé výsledky (nebo jejich soubor) testovány, aby zvolená metoda odpovídala charakteru definovaných výsledků učení. Hovoří se o metodickém přístupu založeném na „výsledcích učení“.

V literatuře lze nalézt různé definice výsledků učení. Ty se však ve své podstatě od sebe navzájem výrazně neliší. Z jejich obsahu lze dovodit, že:

- výsledky učení se soustřeďují na to, čeho student dosáhl spíše než na záměry učitele;
- výsledky učení se soustřeďují na to, co student může prokázat po absolvování studijního programu nebo jeho části .

Vhodnou definicí se jeví např. ta, která je uvedena v Průvodci ECTS, 2009 v Glosáři: „Výsledky učení popisují , co by student měl umět, čemu by měl porozumět a co by měl umět udělat poté, co úspěšně završí proces učení.“ Procesem učení může být např. přednáška, modul, ale i příprava diplomové práce nebo pracovní či studijní stáž, stejně jako celý program.²⁹ Výše zmíněný průvodce ECTS je celý postaven na výsledcích učení. Tento termín se v něm vyskytuje 139 krát.

²⁹ Tato část byla převzata z publikace *The EUA Bologna Hand Book*, KENNEDY, D., HYLAND, A., RYAN, N. Chapter C3.4.-1. I BH 1 02 06 12. *Implementing Bologna in your institution: Writing and Using Learning Outcomes: a Practical Guide*. [on line].
<<http://www.bologna.msmt.cz/files/learning-outcomes.pdf> >.

V roce 2004 vydala Evropská komise první příručku pro uživatele – Průvodce ECTS 2004, kde vymezila základní pojmy. Kredity byly spojeny s jednotlivými kurzy, předměty, moduly a staly se jednotkou studijní zátěže, kterou musí absolvovat dané komponenty studijního programu vynaložit průměrný student. S vývojem směřujícím k celoživotnímu konceptu učení a s nezbytností usnadnit uznávání dosaženého předchozího vzdělání formálního či validace neformálního a informálního učení, začal kreditový systém ECTS stavět na výsledcích učení a kredity jsou v současné době přiřazovány nikoliv ke studijním komponentám, ale k výsledkům učení (*learning outcomes*) definovaným pro jednotlivé komponenty či pro studijní program. Na konci roku 2008 Evropská komise představila toto nové pojetí v tzv. Klíčových charakteristikách ECTS³⁰ a v roce 2009 je pak podrobněji rozpracovala v příručce pro uživatele Průvodce ECTS, 2009³¹. Kredit je definován jako „prostředek pro kvantifikované vyjádření objemu učení založeném na pracovní zátěži, kterou studenti potřebují k dosažení očekávaných výsledků učení na určité úrovni“.

3.2.2 Situace v České republice

V rámci přípravy Národní zprávy o implementaci Boloňského procesu (2008)³² prakticky všechny veřejné vysoké školy uvedly, že mají zaveden ECTS systém na úrovni bakalářského a magisterského studia. Řada vysokých škol uvedla, že ECTS platí pro všechny studenty, kteří začali studovat v akademickém roce 2006/2007. Pokud vysoká škola zavedla jiný kreditový systém než ECTS, pak se většinou jedná o systém, který je s ECTS kompatibilní. Vysoké školy mají v tomto případě vytvořeny převodníky. Některé vysoké školy, které jsou pobočkami zahraničních institucí, používají britský nebo americký kreditový systém, přičemž ale ECTS systém zavedly jako paralelní.

Systém přidělování ECTS kreditů se však na jednotlivých školách/fakultách zřetelně liší, počínaje ohodnocením předmětu kredity při akreditaci studijního programu/oboru, přes provázanost na náročnost, získané znalosti a kompetence, až po podmínku složení zkoušky. Stále se jedná o vyvíjející se proces s cílem optimalizace využívání ECTS. Ve většině případů jsou základní principy kreditového systému uvedeny ve *Studijním a zkušebním řádu* vysokých škol/fakult.

Ministerstvo dlouhodobě podporuje zavádění systému ECTS na vysokých školách, včetně přípravy žádosti o ECTS Label³³ v rámci tzv. rozvojových programů.

³⁰ Klíčové charakteristiky ECTS: 2008. European Commission, Education & Training. [on line]. <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/key_en.pdf>.

³¹ Průvodce ECTS: 2009. European Commission, Education & Training. [on line]. <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/guide_en.pdf>.

³² ŠTASTNÁ, V., POSPÍŠILOVÁ, L.: *Národní zpráva o implementaci Boloňského procesu 2007-2009*. [on line]. anglicky <<http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=86>>

nebo česky <http://www.ehea.info/Uploads/Documents/National_Report_CzechRepublic_2009.pdf>.

³³ ECTS Label je osvědčení, které vydává Evropská komise. Poprvé tomu tak bylo v období 2003–2006, po několikaleté přestávce udělování certifikátu pokračuje od r. 2009. V letech 2003-2006 jej získalo 21 institucí, žádná nebyla z České republiky. V r. 2009 uspělo 23 institucí, z České republiky jej získalo Vysoké učení technické v Brně a Vysoká škola ekonomická v Praze. V r. 2010 bylo podáno 38 žádostí, ve kterých uspělo 5 vysokých škol, mezi nimi i Masarykova univerzita. Základním a nejdůležitějším požadavkem je důsledné a správné používání ECTS ve všech bakalářských a magisterských studijních programech. Vysoká škola zveřejní informační balíček a katalogu předmětů na svých webových stránkách. Dokumenty musí být snadno dostupné, zpracovány v anglickém jazyce a obsahovat informace pro zahraniční studenty v předepsané struktuře. Při mezinárodních mobilitách studentů, pak vysoká škola musí důsledně používat dokumenty ECTS.

Co stanoví právní normy?

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů má ustanovení související s vymezením kvalifikací a studijní/pracovní zátěží vymezeny v §§ 44–47.

V § 44, odst. 2 jsou stanoveny „součásti studijního programu“:

- a) *název studijního programu, jeho typ, forma a cíle studia,*
- b) *členění studijního programu na studijní obory, jejich charakteristika a jejich kombinace, jakož i stanovení profilu absolventa příslušných studijních oborů,*
- c) *charakteristika studijních předmětů,*
- d) *pravidla a podmínky pro vytváření studijních plánů, popřípadě délka praxe,*
- e) *standardní doba studia při průměrné zátěži vyjádřená v akademických rocích,*
- f) *podmínky, které musí student splnit v průběhu studia ve studijním programu a při jeho řádném ukončení včetně obsahu státních zkoušek,*
- g) *udělovaný akademický titul,*
- h) *návaznost na další typy studijních programů v téže nebo příbuzné oblasti studia.*

Tyto „součásti“ jsou popsány v dokumentaci požadované pro akreditaci studijního programu. Vzhledem k tomu, že akreditace fakticky probíhá na úrovni studijních oborů, jsou uvedené informace k dispozici pro všechny studijní obory. Vyjdeme-li v prvním přiblížení z toho, že vzájemně přiřadíme studijní obory a kvalifikace, můžeme z dokumentace pro akreditaci čerpat některé informace pro jednotlivé kvalifikace, které požaduje zákon 179/2006 Sb. v § 6, odst. 2. Popis kvalifikací pomocí výstupů z učení (*learning outcomes*) by měl být v souladu s tím, co je v zákoně nazváno „cíle studia“ a „profil absolventa příslušných studijních oborů“. Zákon už další podrobnosti o cílech studia ani o profilu absolventa neobsahuje, jisté upřesnění však obsahuje vyhláška č. 42/1999 Sb., o obsahu žádosti o akreditaci studijního programu (viz dále).

V § 45-47 jsou uvedeny stručné charakteristiky bakalářského, magisterského a doktorského studijního programu. Tyto charakteristiky jsou důležité jednak jako měřítko, zda daný studijní program/obor odpovídá deklarované úrovni (typu), především pak pro tvorbu národního kvalifikačního rámce, v němž budou jednotlivé úrovně vzdělávání popsány pomocí deskriptorů podobně, jako je tomu v obou evropských rámcích. V předchozí kapitole bylo též rozebráno, že v zásadě popis studijních programů, jak je uveden v zákoně o vysokých školách, umožňuje přiřazení bakalářských, magisterských i doktorských studijních programů/oborů k 6.-8. kvalifikační úrovni rámce EQF, resp. k 1.-3. cyklu rámce EHEA

Vyhláška č. 42/1999 Sb., o obsahu žádosti o akreditaci studijního programu

Tato vyhláška³⁴ upřesňuje požadavky na dokumentaci vyžadovanou při akreditaci vysokoškolských studijních programů, upřesňuje však i některé pojmy

³⁴

Viz http://www.akreditacnikomise.cz/attachments/235_CZ_225_vyhl_42_1999_Sb.pdf

používané v této souvislosti v zákoně o vysokých školách. Akreditační komise pro vysoké školy navíc vypracovala a zveřejnila „Metodickou pomůcku pro zpracování žádosti o akreditaci bakalářského nebo magisterského studijního programu“ (vypracována v roce 2002, aktualizace červen 2007) a „Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditaci, rozšíření akreditace a prodloužení doby platnosti akreditace studijních programů a jejich oborů“ (schváleny v září 2003 a upravovány v listopadu 2005, v listopadu 2007, v září 2009 a v červnu 2010³⁵). V obou těchto materiálech lze nalézt vysvětlení nebo upřesnění některých pojmů nebo ustanovení z uvedených právních předpisů.

Vyhláška stanoví přesnější požadavky na profil absolventa. V § 2, odst. 1, písm. d) se praví:

„Profil absolventa studijního oboru ...obsahuje

- 1. vymezení výstupních všeobecných, odborných a speciálních znalostí a dovedností,*
- 2. charakteristiku profesí, pro jejichž výkon má být absolvent připraven, dalších možností jeho uplatnění a charakteristiku zaměstnavatelů, u kterých bude moci uplatnit získané vzdělání.“*

Zde se užitá terminologie blíží terminologii EQF – hovoří se o „znalostech“ a „dovednostech“, chybí pouze „kompetence“.

AK ve své Metodické pomůcce opakuje charakteristiku profilu absolventa uvedenou ve vyhlášce, bod 2 parafrázuje a rozvádí do dvou bodů (věcný obsah zůstává nezměněn):

„- kvalifikační připravenost a míru profesní adaptability na podmínky a požadavky praxe;

- charakteristiku profesí a institucí, kde může uplatnit získané vzdělání“.

Pokud jde o poněkud nejasný pojem „cíle studia“, vyhláška oproti zákonu požaduje, aby v žádosti o akreditaci byly uvedeny *„cíle studia společné pro celý studijní program a specifické pro jeho jednotlivé studijní obory, pokud se studijní program na obory dělí“* (zákon hovoří pouze o cílech studia celého studijního programu).

V Metodické pomůcce je vysvětleno, že *„cíle studijního programu vyjadřují základní zaměření studijního programu v souvislosti s možnostmi uplatnění absolventa“.*

Ve Standardech Akreditační komise jsou upřesněny požadavky na charakteristiku studijních programů a oborů následujícím způsobem:

Profil absolventa a cíle studia

Obdobně jako v Metodické pomůcce *„uvádí se profil absolventa a cíle studia pro SP (studijní program), pokud se nečlení na SO (studijní obory), nebo pro jednotlivé SO, pokud se SP na SO člení, a to podle § 2 písm. D) vyhlášky. Doporučuje se využít kategorií „znalostí“, „dovedností“ a „kompetence“.* Dále pak je třeba uvést v souladu s vyhláškou *„charakteristiku profesí, pro jejichž výkon má být absolvent připraven“.*

³⁵ Viz http://www.akreditacnikomise.cz/attachments/article/83/standardy_pro_sp.pdf

Z profilu absolventa, který by měl být k dispozici u každého studijního oboru (nikoli pouze u studijního programu), by bylo možno teoreticky získat relevantní informace o jednotlivých kvalifikacích a odpovídajících povoláních. Krátký pohled na webové stránky fakult ukáže, že tato možnost je vsutku do značné míry teoretická. U některých oborů je uplatnění absolventů velmi široké, takže je např. popsáno slovy „uplatnění absolventů (je) značně univerzální a není omezeno na pracoviště s čistě badatelským zaměřením“ (obor matematická analýza na MFF UK). U některých oborů (např. informatika tamtéž) tato informace zcela chybí. Naopak některé relevantní informace o profilu absolventa se nacházejí pod hlavičkou „cíle studia“.

Požadavky Standardů na obsah studia zákon podstatně neupřesňují, pouze doporučením členění na Charakteristiky & cílů studia na *kategorie „znalostí“, „dovedností“ a „kompetence“*, jsou vysoké školy nabádány, aby dokumentaci ke studijním programům předkládaly ve struktuře vznikajícího Národního rámce kvalifikací pro terciární vzdělávání (projekt).

3.2.3 Závěr:

Lze říci, že prakticky všechny veřejné vysoké školy mají zaveden ECTS systém na úrovni bakalářského a magisterského studia. V předchozí kapitole 3.1 (pojednávající o kritériu 2) bylo ukázáno, že standardní doba studia definovaná zákonem o vysokých školách v bakalářských a magisterských studijních programech, je ve shodě s evropským kvalifikačním rámcem pro EHEA. Její převedení na kredity ECTS je jednoduché, neboť jednomu standardnímu roku studia (akademickému roku) odpovídá 60 ECTS kreditů.

Dále bylo výše doloženo, že požadavky na akreditaci jednotlivých studijních programů/oborů staví na výsledcích učení, zejména v kategoriích „profil absolventa“ a „cíle učení“, a to členěných na „znalostí“, „dovedností“ a „kompetence“. Nicméně v praxi není zatím dokumentace v kategoriích „profil absolventa“ a „cíle učení“ důsledně vyžadována a členění na „znalostí“, „dovedností“ a „kompetence“ má charakter doporučení.

Nabízí se tedy návrh, aby přístup založený na zásadě „výsledků učení“ členěných na v kategorie „znalostí“, „dovedností“ a „kompetence“ byl v rámci „profilu absolventa“ a „cílů učení“ důsledně vyžadován v rámci jednotlivých kroků potřebných k akreditaci studijních programů/oborů, a to jak na úrovni vysoké školy, v rámci přípravy akreditačních materiálů a „vnitřní akreditace“, tak Akreditační komisí ČR při udělování akreditací.

4 Porovnání deskriptorů EQF s návrhem národních deskriptorů v projektu Q-Ram

4.1 Úvod

V rámci individuálního projektu národního s názvem Q-Ram³⁶, začal vznikat návrh národního rámce kvalifikací na terciární úrovni. Kvalifikační rámec bude sestávat jednak

- **z národních deskriptorů**, které mají za cíl definovat očekávané výstupy z jednotlivých úrovní terciárního vzdělávání obecně pro všechny studijní programy,
- **jednak z deskriptorů zaměřených oborově (sektorově)** pro komplexnější oblasti vzdělávání, které zarámují obsahově příbuzné studijní/vzdělávací programy – jedná se o snahu vymezit jejich společné „jádro“.
- Projekt si dále klade za cíl vytvořit metodiku, podle které by vysoké školy postupovaly při **implementaci národního rámce na úrovni jednotlivých studijních/vzdělávacích programů**. Rámec je připravován pro všechny instituce, které uskutečňují terciární vzdělávání (vyšší odborné školy a vysoké školy, případně další instituce, které poskytují vzdělání ve spolupráci s vysokými školami) uskutečňují terciární vzdělávání).

Výstupem první fáze projektu je návrh národních deskriptorů pro program krátkého cyklu, bakalářský, magisterský a doktorský stupeň a návrh jejich přiřazení k úrovním rámce EQF a cyklům rámce pro EHEA³⁷.

Tvůrci návrhu národních deskriptorů v rámci projektu navrhli, aby byly členěny v kategoriích „*Odborné znalosti*“, „*Odborné dovednosti*“ a „*Obecné způsobilosti*“. *Odborné znalosti* jsou faktické a teoretické, přičemž faktické znalosti se vztahují zejména k předmětu vědění v daném oboru; teoretické znalosti se týkají zejména teorií, konceptů a metod poznávání a interpretace v daném oboru. *Odborné dovednosti* jsou chápány jako schopnost použití *Odborných znalostí*, *Obecné způsobilosti* jako schopnost použití *Odborných znalostí* a *Odborných dovedností* v určitém kontextu a s určitou mírou samostatnosti a odpovědnosti. *Obecné způsobilosti* nesou v podtitulu další sub-kategorie: „*Tvoření úsudku*“, „*Komunikace*“ a „*Schopnost dalšího vzdělávání*“.

Toto členění odpovídá dobře i pojetí deskriptorů v obou evropských rámcích. V EQF jsou deskriptory členěny na „*Znalosti*“, „*Dovednosti*“ a „*Kompetence*“. *Znalosti* jsou popisovány jako teoretické a/nebo faktické, *Dovednosti* jako kognitivní (používání logického, intuitivního a tvůrčího myšlení) nebo praktické (zahrnující manuální zručnost a používání metod, materiálů, nástrojů a přístrojů) a *Kompetence* jsou popsány pomocí pojmů odpovědnosti a samostatnosti. Rámec pro EHEA využívá tzv. Dublinských deskriptorů. Dublinské deskriptory jsou také dále členěny na „*Znalosti a porozumění*“, „*Využívání znalostí a porozumění*“, „*Tvoření úsudku*“,

³⁶ Viz <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/ipn-pro-oblast-terciarniho-vzdelavani-vyzkumu-a-vyvoje/kvalifikacni-ramec-terciarniho-vzdelavani>

³⁷ V době ukončení této studie (listopad 2010) byl návrh schválen MŠMT a publikován v brožuře dostupné na <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/ipn-pro-oblast-terciarniho-vzdelavani-vyzkumu-a-vyvoje/kvalifikacni-ramec-terciarniho-vzdelavani/narodni-deskripty-schvaleny>.

„Komunikace“ a „Schopnost dalšího vzdělávání“. Jak je uvedeno v Doporučení Evropského parlamentu a Rady o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení³⁸, deskriptory pro krátký cyklus vysokoškolského vzdělávání (v rámci prvního cyklu nebo ve spojitosti s ním), které byly vypracovány pro rámec EHEA, odpovídají deskriptorům pro pátou úroveň rámce EQF. Obdobně deskriptory pro první cyklus v rámci EHEA odpovídají deskriptorům pro šestou úroveň rámce EQF, deskriptory pro druhý cyklus rámce EHEA deskriptorům pro sedmou úroveň rámce EQF a deskriptory pro třetí cyklus rámce EHEA deskriptorům pro osmou úroveň rámce EQF.

Návrh deskriptorů v rámci projektu , stejně jako evropské deskriptory předpokládá, že „absolventi studijního programu vyšší úrovně mají také znalosti, dovednosti a způsobilosti příslušející studijním programům nižší úrovně“, tedy co jednou docílí absolvent na nižší úrovni, má si podržet stále. Dále autoři návrhu předpokládají, že pojem „výzkumný postup“ nebo „výzkumný problém“ zahrnuje také umělecký postup nebo umělecký problém v oborech, pro něž je to relevantní. Dále pojem „společenské důsledky“ je chápán v nejširším smyslu a zahrnuje také vliv na životní prostředí.

V následující tabulce je věcná shoda mezi deskriptory rámce EQF a návrhem deskriptorů národního rámce kvalifikací vyznačena barevně. Tam, kde evropský rámec pro EHEA pracuje s vyjádřením pracovní zátěže a s ECTS kredity a/nebo standardními roky studia v případě doktorských studijních programů, je úplná shoda návrhu národního rámce kvalifikací a rámce pro EHEA v případě bakalářských, magisterských a v zásadě i doktorských studijních programů. V případě doktorských studijních programů nepanuje prozatím mezi českými vysokými školami shoda, zda studijní/pracovní zátěž má být vyjadřována ECTS kredity (obdobně nedošlo ke shodě na úrovni evropské). Vymezení standardními roky studia, na kterém se shodly země Boloňského procesu v tzv. Bergenském komuniké³⁹ je použito i v našem zákoně o vysokých školách.

V tabulce jsou pro porovnání obsahového a významového souladu mezi deskriptory jednotlivých úrovní rámce EQF a národními deskriptory použity následující materiály:

- Návrh deskriptorů pro národní rámec kvalifikací z června 2010
- Překlady deskriptorů rámce EHEA a rámce EQF uvedené v publikaci *Národní soustava kvalifikací pro terciární vzdělávání: Úvod do diskuse*; MŠMT, 2008

Shoda mezi deskriptory rámce EHEA a návrhu národního rámce kvalifikací analyzována nebyla. Nicméně deskriptory pro jednotlivé cykly rámce EHEA (tzv. Dublinské deskriptory) uvádíme jednak pro úplnost, jednak sloužily jako podklad při zpracovávání návrhu deskriptorů .

³⁸ Viz *Doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení*. Úřední věstník Evropské unie, 6.5.2008, C111/1. [on line]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:CS:PDF> >;

³⁹ Viz *Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání* (Komuniké Konference evropských ministrů odpovědných za vysoké školství, Bergen, 19.-20. květen 2005). [on line]. <<http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikéBergen.pdf> >. Resp. *The European Higher Education Area - Achieving the Goals. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005* <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf >.

4.2. Porovnání Dublinských deskriptorů (rámce pro EHEA) a deskriptorů pro EQF s návrhem národních deskriptorů pro jednotlivé úrovně terciárního vzdělávání, připravených v rámci projektu Q-Ram

PROGRAM KRÁTKÉHO CYKLU			
	Dublinské deskriptory (v rámci EHEA je tato úroveň propojena s 1.cyklem) 120 ECTS kreditů	EQF	- Návrh deskriptorů pro programy krátkého cyklu ⁴⁰ 60 – 120 ECTS kreditů
	Kvalifikace, které znamenají ukončení vysokoškolského krátkého cyklu (v rámci 1. cyklu), jsou přiznávány studentům, kteří	Výsledky učení relevantní úrovní 5 jsou	Absolventi studijního programu při absolvování
Odborné znalosti	<ul style="list-style-type: none"> prokázali znalosti a porozumění ve studijním oboru, který staví na všeobecném sekundárním vzdělání a jenž se na své obvyklé úrovni opírá o odborné učebnice; tyto znalosti poskytují základ pro obor činnosti či povolání, osobnostní rozvoj a další studia, jimiž se dokončuje první cyklus; 	<ul style="list-style-type: none"> rozsáhlé a specializované faktické a teoretické znalosti v oboru práce nebo studia a povědomost o hranicích těchto znalostí 	prokazují: <ul style="list-style-type: none"> specializované a podrobné znalosti a porozumění předmětu a rozsahu daného oboru znalosti metod vyžadovaných pro výkon samostatných odborných činností v užším okruhu specializovaných povolání přehled o teoriích a konceptech, na nichž se metody oboru zakládají, a o prostředí jejich uplatňování v praxi
Odborné dovednosti	<ul style="list-style-type: none"> umějí uplatnit své znalosti a porozumění v rámci povolání; 	<ul style="list-style-type: none"> rozsáhlá škála kognitivních a praktických dovedností požadovaných při vypracování tvůrčích řešení abstraktních problémů 	umí: <ul style="list-style-type: none"> s využitím odborných znalostí a na základě vymezeného úkolu samostatně řešit obvyklé praktické problémy v oboru vyhledat a využít informace potřebné pro řešení vymezeného problému

⁴⁰ Autoři návrhu národních deskriptorů Q-Ram předpokládají, že v českém systému terciárního vzdělávání nově vzniknou programy krátkého cyklu v hodnotách 60 – 120 kreditů ECTS, a tedy tuto část návrhu národních deskriptorů Q-Ram lze chápat i jako vymezení pro diskusi o jeho budoucím vývoji. Autoři návrhu také uvádějí, že „zavedení programu krátkého cyklu předpokládá novelizaci zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů.“

PROGRAM KRÁTKÉHO CYKLU

	Dublinské deskriptory (v rámci EHEA je tato úroveň propojena s 1.cyklem) 120 ECTS kreditů	EQF	- Návrh deskriptorů pro programy krátkého cyklu⁴⁰ 60 – 120 ECTS kreditů
Obecné způsobilosti Tvoření úsudku	<ul style="list-style-type: none"> jsou schopni zjistit údaje a použít je k formulaci odpovědi na přesně vymezené konkrétní i abstraktní problémy; 	<ul style="list-style-type: none"> řídít a kontrolovat pracovní nebo vzdělávací činnosti, při nich dochází k nepředvídatelným změnám 	<p>jsou schopni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samostatně a odpovědně se rozhodovat ve známých souvislostech na základě vymezeného zadání • dle zadání a přidělených zdrojů koordinovat své činnosti s ostatními členy týmu a nést odpovědnost za výsledek • rozeznat etický rozměr řešených problémů • srozumitelně a přesvědčivě sdělovat vlastní odborné názory ostatním členům týmu • používat své odborné znalosti, odborné dovednosti a obecné způsobilosti v alespoň jednom cizím jazyce • pod odborným vedením získávat další odborné znalosti, dovednosti a způsobilosti především na základě praktické zkušenosti a jejího vyhodnocování
Obecné způsobilosti Komunikace	<ul style="list-style-type: none"> umějí o svém porozumění, svých dovednostech a činnostech komunikovat se spolupracovníky, nadřízenými i zákazníky; 	<ul style="list-style-type: none"> posuzovat a rozvíjet své vlastní výkony a výkony ostatních 	
Obecné způsobilosti Schopnost dalšího vzdělávání	<ul style="list-style-type: none"> mají schopnost se dále vzdělávat s určitou mírou samostatnosti. 		

BAKALÁŘSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM⁴¹

	Dublinské deskriptory 180 – 240 ECTS kreditů	EQF	Návrh deskriptorů pro bakalářský studijní program 180 – 240 ECTS kreditů
	Kvalifikace, které znamenají ukončení 1. cyklu, jsou přiznávány studentům, kteří	Výsledky učení relevantní úrovni 6 jsou	Absolventi studijního programu při absolvování
Odborné znalosti	<ul style="list-style-type: none"> prokázali znalosti a porozumění ve studijním oboru, který staví na všeobecném sekundárním vzdělání a překračuje je a jenž se na své obvyklé úrovni opírá o odborné učebnice, a v některých aspektech také o nejnovější poznatky v tomto studijním oboru; 	<ul style="list-style-type: none"> pokročilé znalosti v oboru práce nebo studia zahrnující kritické chápání teorií a zásadám 	prokazují: <ul style="list-style-type: none"> široké znalosti a porozumění předmětu a rozsahu daného oboru široké znalosti teorií, konceptů a metod oboru porozumění možnostem, podmínkám a omezením využití teorií, konceptů a metod oboru v praxi
Odborné dovednosti	<ul style="list-style-type: none"> umějí uplatnit své znalosti a porozumění způsobem, z něhož je patrný profesionální přístup k jejich práci či povolání, a mají kompetence, jež se obvykle prokazují sestavováním a obhajováním argumentace a řešením problémů v tomto studijním oboru, 	<ul style="list-style-type: none"> pokročilé dovednosti prokazující zvládnutí oboru a smysl pro inovace, jež jsou požadovány při řešení složitých a nepředvídatelných problémů ve specializovaném oboru práce nebo studia 	umí <ul style="list-style-type: none"> s využitím odborných znalostí na základě rámcově vymezeného úkolu řešit praktické problémy v oboru vyhledat, utřídit a interpretovat informace relevantní pro řešení vymezeného praktického problému použít některé základní výzkumné postupy oboru v rozsahu potřebném pro řešení praktických problémů v oboru
Obecné způsobilosti Tvoření úsudku	<ul style="list-style-type: none"> jsou schopni shromáždit a interpretovat relevantní údaje (obvykle ve vlastním studijním oboru) a z nich dospět k úsudkům, zohledňujícím též příslušné společenské, vědecké a etické problémy; 	<ul style="list-style-type: none"> řídít složité technické nebo odborné činnosti či projekty, nést odpovědnost za rozhodování v nepředvídatelných pracovních nebo vzdělávacích situacích nést odpovědnost za řízení odborného 	jsou schopni: <ul style="list-style-type: none"> samostatně a odpovědně se rozhodovat v jen částečně známých souvislostech na základě rámcového zadání dle rámcového zadání a přidělených zdrojů koordinovat činnost týmu a nést odpovědnost

⁴¹

Dle zákona o vysokých školách jsou absolventům studia v bakalářských studijních programech udělovány akademické tituly „bakalář“ (Bc.) a „bakalář umění“ (BcA.)

BAKALÁŘSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM⁴¹

	Dublinské deskriptory 180 – 240 ECTS kreditů	EQF	Návrh deskriptorů pro bakalářský studijní program 180 – 240 ECTS kreditů
Obecné způsobilosti Komunikace	<ul style="list-style-type: none"> umějí sdělovat informace, myšlenky, problémy a řešení jak odborníkům tak laikům; 	rozvoje jednotlivců a skupin	<p>za jeho výsledky</p> <ul style="list-style-type: none"> do řešení problémů zahrnout úvahu o jejich etickém rozměru srozumitelně a přesvědčivě sdělovat odborníkům i laikům informace o povaze odborných problémů a vlastním názoru na jejich řešení srozumitelně shrnout názory ostatních členů týmu používat své odborné znalosti, odborné dovednosti a obecné způsobilosti v alespoň jednom cizím jazyce samostatně získávat další odborné znalosti, dovednosti a způsobilosti na základě především praktické zkušenosti a jejího vyhodnocení, ale také samostatným studiem teoretických poznatků oboru
Obecné způsobilosti Schopnost dalšího vzdělávání	<ul style="list-style-type: none"> vytvořili si schopnost dalšího vzdělávání, potřebnou ke studiu s vysokou mírou samostatnosti. 		

MAGISTERSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM⁴²

	Dublinské deskriptory 90-120 ECTS kreditů, přičemž min. 60 ECTS kreditů na úrovni 2.cyklu	EQF	Návrh deskriptorů pro magisterský studijní program 60 – 180 ECTS kreditů
	Kvalifikace, které znamenají ukončení 2. cyklu, jsou přiznávány studentům, kteří	Výsledky učení relevantní úrovni 7 jsou	Absolventi studijního programu při absolvování
Odborné znalosti	<ul style="list-style-type: none"> prokázali znalosti a porozumění založené na vzdělání běžně spojovaném s bakalářským stupněm a prohlubující je a poskytující oporu či možnost originálnímu rozvíjení a využívání myšlenek, často v rámci výzkumu; 	<ul style="list-style-type: none"> vysoce specializované znalosti, z nichž některé se týkají nejnovějších poznatků v oboru práce nebo studia, sloužící jako základ originálního myšlení a/nebo výzkumu kritická povědomost o problémech v oboru a na rozhraní mezi obory 	prokazují <ul style="list-style-type: none"> široké a/nebo hluboké znalosti a porozumění předmětu a rozsahu oboru odpovídající soudobému stavu poznání široké a/nebo hluboké znalosti a porozumění teoriím, konceptům a metodám odpovídající soudobému stavu poznání v oboru porozumění možnostem, podmínkám a omezením využití poznatků souvisejících oborů
Odborné dovednosti	<ul style="list-style-type: none"> umějí uplatnit své znalosti, porozumění a schopnosti řešit problémy v novém či neznámém prostředí v širších (či multidisciplinárních) souvislostech, týkajících se jejich studijního oboru, 	<ul style="list-style-type: none"> specializované dovednosti při řešení problémů ve výzkumu a/nebo při inovacích s cílem vytvářet nové znalosti a postupy a integrovat poznatky z různých oborů 	umí <ul style="list-style-type: none"> s využitím odborných znalostí samostatně vymezit a tvůrčím způsobem řešit teoretický nebo praktický problém v oboru samostatně a tvůrčím způsobem řešit komplexní problém s použitím vybraných teorií, konceptů a metod oboru použít některé z pokročilých výzkumných postupů v oboru způsobem umožňujícím získávat nové původní informace

⁴²

Dle zákona o vysokých školách jsou absolventům studia v magisterských studijních programech udělovány akademické tituly „magistr“ (Mgr.), „magistr umění“ (MgA.), „inženýr“ (Ing.), „inženýr architekt“ (Ing. arch.), „doktor medicíny“ (MUDr.), „doktor zubního lékařství“ (MDDr.), „doktor veterinární medicíny“ (MVDr.). Absolventi magisterských studijních programů, kteří získali akademický titul „magistr“, mohou vykonat v těžce oblastí studia státní rigorózní zkoušku, jejíž součástí je obhajoba rigorózní práce. Po jejím vykonání se udělují akademické tituly „doktor práv“ (JUDr.), „doktor filozofie“ (PhDr.), „doktor přírodních věd“ (RNDr.), „doktor farmacie“ (PharmDr.), „licenciát teologie“ (ThLic.) nebo „doktor teologie“ (ThDr.).

MAGISTERSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM⁴²

	Dublinské deskriptory 90-120 ECTS kreditů, přičemž min. 60 ECTS kreditů na úrovni 2.cyklu	EQF	Návrh deskriptorů pro magisterský studijní program 60 – 180 ECTS kreditů
Obecné způsobilosti Tvoření úsudku	<ul style="list-style-type: none"> jsou schopni propojovat znalosti, zvládat složitost a formulovat i při neúplných nebo omezených informacích úsudky, které však zohledňují společenskou a etickou odpovědnost, související s uplatňováním těchto znalostí a úsudků; 	<ul style="list-style-type: none"> řídít a přetvářet pracovní nebo vzdělávací okolnosti (kontexty), které jsou složité, nelze je předvídat a vyžadují nové strategické přístupy nést odpovědnost za přínos k profesním znalostem a postupům a/nebo za posuzování strategických výkonů týmů 	<p>jsou schopni:</p> <ul style="list-style-type: none"> samostatně a odpovědně rozhodovat v nových nebo měnících se souvislostech nebo v zásadě se vyvíjejícím prostředí s přihlédnutím ke širším společenským důsledkům rozhodování dle vyvíjejících se souvislostí a dostupných zdrojů vymezit zadání pro odborné činnosti, koordinovat je, a nést konečnou odpovědnost za jejich výsledky samostatného řešení etického problému srozumitelně a přesvědčivě sdělovat odborníkům i širší veřejnosti vlastní odborné názory používat své odborné znalosti, odborné dovednosti a obecné způsobilosti v alespoň jednom cizím jazyce plánovat, podporovat a řídit s využitím teoretických poznatků oboru získávání dalších odborných znalostí, dovedností a způsobilostí ostatních členů týmu
Obecné způsobilosti Komunikace	<ul style="list-style-type: none"> umějí své závěry a znalosti i úvahy, na nichž jsou založeny, jasně a jednoznačně sdělovat odborníkům i laikům; 		
Obecné způsobilosti Schopnost dalšího vzdělávání	<ul style="list-style-type: none"> jsou schopni vzdělávat se dalším studiem, v jehož směřování mohou být do značné míry samostatní či autonomní 		

DOKTORSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM⁴³			
	Dublinské deskriptory Není specifikováno; jako standard 3-4 roky prezenční formy studia⁴⁴	EQF	Návrh deskriptorů pro doktorský studijní program 180 – 240 ECTS kreditů⁴⁵
	Kvalifikace, které znamenají ukončení 3. cyklu, jsou přiznávány studentům, kteří	Výsledky učení relevantní úrovní 8 jsou	Absolventi studijního programu při absolvování:
Odborné znalosti	<ul style="list-style-type: none"> prokázali systematické porozumění studijnímu oboru a zvládnutí dovedností a výzkumných metod spojených s daným oborem; 	<ul style="list-style-type: none"> znalosti na špičkové úrovni v oboru práce nebo studia a na rozhraní mezi obory 	prokazují <ul style="list-style-type: none"> hluboké a systematické znalosti a porozumění předmětu a rozsahu oboru odpovídající soudobému stavu poznání hluboké a systematické znalosti a porozumění teoriím, konceptům a metodám, které jsou v popředí poznání oboru na mezinárodní úrovni porozumění systému věd a výzkumným problémům na pomezí oborů
Odborné dovednosti	<ul style="list-style-type: none"> prokázali schopnost s akademickou integritou koncipovat, navrhovat, zavádět a přizpůsobovat rozsáhlejší výzkumný proces; vytvořili rozsáhlejší dílo, které původním výzkumem přispělo k rozšíření hranic poznání a jehož součástí si zasluhuje recenzovanou publikaci na národní či mezinárodní úrovni 	<ul style="list-style-type: none"> vysoce pokročilé a specializované dovednosti a metody, včetně syntézy a hodnocení, požadované při řešení kritických problémů ve výzkumu a/nebo při inovacích a při rozšiřování a přehodnocování stávajících poznatků nebo odborných postupů 	umí <ul style="list-style-type: none"> navrhovat a používat pokročilé výzkumné postupy v oboru způsobem umožňujícím rozšiřovat poznání oboru původním výzkumem rozvíjet a vyhodnocovat teorie, koncepty a metody oboru včetně vymezení oborů nebo jejich zařazení do širší oblasti

⁴³ Podle zákona o vysokých školách jsou absolventům studia v doktorských studijních programech udělovány akademické tituly „doktor“ (Ph.D.) a „doktor teologie“ (Th.D.).

⁴⁴ Rámec EHEA neuvádí explicitně vyjádření délky studia či kreditové studijní zátěže (na tomto vyjádření se na rozdíl od bakalářských a magisterských programů evropské země neshodly), vymezení standardní délky studia lze nalézt v Bergenském komuniké ministrů (2005). *Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání* (Komuniké Konference evropských ministrů odpovědných za vysoké školství, Bergen, 19. -20. květen 2005). [on line]. <<http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikeBergen.pdf>>. V originále dostupné na <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf>. Je to kodifikace evropské diskuse na toto téma, která se odehrála na konferenci v Salcburku, kde byly stanoveny základní „evropské“ principy, které má mít doktorské studium, tzv. Salcburské principy. Viz: Boloňský seminář věnovaný doktorským studijním programům ve znalostní společnosti in Evropě (Salcburk, 3.-5. února 2005); [on line]. <http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Salzburg_Conclusions.1108990538850.pdf>.

⁴⁵ Na vyjádření studijní/pracovní zátěže kredity ECTS přiřazených výsledkům učení v doktorském studijním programu se v České republice vysoké školy neshodly a na rozdíl od bakalářských a magisterských studijních programů je zdaleka všechny vysoké školy nepoužívají. Zákon o vysokých školách v § 47, odst. 2 uvádí 3 – 4 standardní roky studia, což je též velmi dobře v souladu s Bergenským komuniké (2005) a se Salcburskými principy.

DOKTORSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM⁴³

	Dublinské deskriptory Není specifikováno; jako standard 3-4 roky prezenční formy studia⁴⁴	EQF	Návrh deskriptorů pro doktorský studijní program 180 – 240 ECTS kreditů⁴⁵
Obecné způsobilosti Tvoření úsudku	<ul style="list-style-type: none"> jsou schopni kritické analýzy, vyhodnocení a syntézy nových a komplexních myšlenek; 	<ul style="list-style-type: none"> vykazovat značnou autoritu, schopnost inovací, samostatnost, akademickou a odbornou integritu a trvalé odhodlání přicházet s novými myšlenkami a vyvíjet nové postupy na špičkové úrovni v oboru práce nebo studia, včetně výzkumu 	<p>jsou schopni</p> <ul style="list-style-type: none"> vyhodnocovat nové poznatky a ideje s přihlédnutím k dlouhodobým společenským důsledkům jejich využívání plánovat rozsáhlé činnosti tvůrčí povahy a získávat a plánovat zdroje pro jejich uskutečnění samostatného řešení složitého etického problému při tvůrčí činnosti nebo využívání jejích výsledků srozumitelně a přesvědčivě sdělovat vlastní poznatky v oboru ostatním členům vědecké komunity na mezinárodní úrovni i široké veřejnosti používat své odborné znalosti, odborné dovednosti a obecné způsobilosti v alespoň jednom cizím jazyce získávat nové odborné znalosti, dovednosti a způsobilosti vlastní tvůrčí činností a ovlivňovat podmínky a souvislosti vzdělávání ostatních
Obecné způsobilosti Komunikace	<ul style="list-style-type: none"> jsou schopni komunikovat se svými spolupracovníky a širší vědeckou komunitou i se společností jako takovou o otázkách v oblasti své specializace; 		
Obecné způsobilosti Schopnost dalšího vzdělávání	<ul style="list-style-type: none"> dá se očekávat, že budou v akademickém či profesním rámci schopni přispět k technickému, společenskému a kulturnímu pokroku ve znalostní společnosti 		

Následující podkapitoly obsahují komentáře k jednotlivým výše uvedeným tabulkám.

4.2.1 Programy krátkého cyklu a úroveň 5 EQF

Odborné znalosti:

Zde je významný překryv mezi návrhem a deskriptory EQF, návrh národních deskriptorů se zdá být náročnější. Autoři převzali z EQF členění na faktické a teoretické znalosti, navíc požaduje i znalosti metod. Požadavky EQF jsou zcela pokryty.

Odborné dovednosti:

V této kategorii je náročnější EQF, neboť požaduje „*tvůrčí řešení abstraktních problémů*“, zatímco zdůrazňuje „*samostatné řešení obvyklých praktických problémů*“. Dále zdůrazňuje umět „*vyhledat a využít informace potřebné pro řešení vymezeného problému*“, což bychom mohli podřadit abstraktnější formulaci EQF „*rozsáhlá škála kognitivních a praktických dovedností...*“. Až na důraz, který klade EQF na řešení abstraktních problémů, lze říci, že deskriptory EQF jsou významově pokryty.

Obecné způsobilosti:

V této kategorii se opět jeví náročnější EQF, neboť požaduje „*řídít a kontrolovat pracovní nebo vzdělávací činnosti, při nich dochází k nepředvídatelným změnám*“. Návrh je obecné způsobilosti konkretizuje.

EQF požaduje „*posuzovat a rozvíjet své vlastní výkony a výkony ostatních*“, uvádí „*dle zadání a přidělených zdrojů koordinovat své činnosti s ostatními členy týmu a nést odpovědnost za výsledek rozeznat etický rozměr řešených problémů*“, což by se dalo opět obecnějšímu požadavku EQF podřadit. Zajímavý je důraz na etickou stránku řešených problémů a vlastní odpovědnost, v čemž předčí požadavky EQF. Deskriptory též zdůrazňují vybavenost absolventa v alespoň jenom cizím jazyce pro řešení odborných problémů.

Závěr: Lze konstatovat, že deskriptory navržené nejsou v rozporu s pátou úrovní EQF, ve většině případů ji obsahově/významově pokrývají. Pokud tomu tak není, lze konstatovat, že se nejedná o podstatné rozdíly. Zajímavý je v návrhu důraz na znalosti metod, etický rozměr řešení problémů a vlastní odpovědnost, stejně jako určitou jazykovou vybavenost absolventa, v čemž předčí požadavky EQF, naopak EQF je náročnější v důrazu na tvůrčí řešení abstraktních problémů a umění vyrovnat se s nepředvídatelnými změnami. V návrhu národních deskriptorů jsou „*široké znalosti teorií, konceptů a metod oboru*“ požadovány v bakalářském studijním programu, tedy na úrovni šest EQF.

4.2.2 Bakalářský studijní program a úroveň 6 EQF

Odborné znalosti:

Návrh je konkrétnější, vypočítává, o jaké odborné znalosti půjde, nicméně obsahově pokrývá deskriptor pro EQF v této úrovni. zdůrazňuje „*široké znalosti teorií, konceptů a metod oboru, porozumění možnostem, podmínkám a omezením využití teorií, konceptů a metod oboru v praxi*“. V tomto směru je náročnější než EQF.

Odborné dovednosti:

EQF opět zdůrazňuje „rozhodnutí v nepředvídatelných situacích ... ve specializovaném oboru práce nebo studia“, zatímco deskriptory zdůrazňují „rámcovou vymezenost úkolu“, „řešení praktických problémů v oboru“. EQF hovoří o „smyslu pro inovace“, o „využití některých základních výzkumných postupů v oboru v rozsahu potřebném pro řešení praktických problémů v oboru“, což je možno považovat za obsahovou shodu bez podstatných rozdílů.

Obecné způsobilosti:

EQF zde má dva deskriptory: „řídít složité technické nebo odborné činnosti či projekty, nést odpovědnost za rozhodování v nepředvídatelných pracovních nebo vzdělávacích situacích“ a „nést odpovědnost za řízení odborného rozvoje jednotlivců a skupin“. V tomto smyslu se zdá být náročnější, nicméně po podrobnějším rozboru se nezdají rozdíly podstatné. Na rozdíl od EQF zdůrazňuje schopnost „samostatně a odpovědně se rozhodovat v jen částečně známých souvislostech na základě rámcového zadání“ a na základě „rámcového zadání a přidělených zdrojů koordinovat činnost týmu a nést odpovědnost za jeho výsledky“. V praxi tedy způsobilosti popsané naplňují požadavky EQF, navíc zdůrazňují i schopnost pracovat na základě daných finančních prostředků, tedy implicitně způsobilosti spojené s finančním rozhodováním a managementem. Návrh i v této kategorii zdůrazňuje etický princip. Obojí posledně zmíněné je pro řízení *složitých technických nebo odborných činnosti či projektů* nebo *odpovědnost za řízení odborného rozvoje jednotlivců a skupin* nesmírně důležité. navíc zdůrazňuje schopnosti dalšího vzdělávání, jak na „základě praktické zkušenosti jejího vyhodnocení“, tak „samostatným studiem teoretických poznatků oboru“. Deskriptory, obdobně jako v předchozí úrovni, nezapomínají na vybavenost absolventa pro řešení odborných problémů v alespoň jenom cizím jazyce.

Závěr: Lze konstatovat, že deskriptory navržené pro bakalářský studijní program obsahově/významově pokrývají šestou úroveň EQF. I přes trochu odlišné pojetí – EQF je obecnější, konkrétnější ve výčtu jednotlivých výstupů, lze konstatovat, že se nejedná o podstatné rozdíly. navíc zdůrazňuje etický rozměr řešení problémů a schopnosti dalšího vzdělávání, jak na základě praktické zkušenosti, tak samostatným studiem teoretických poznatků oboru, vybavenost absolventa pro řešení odborných problémů v alespoň jenom cizím jazyce a jistou schopnost nakládání s přidělenými prostředky.

4.2.3 Magisterský studijní program a úroveň 7 EQF

Odborné znalosti:

Deskriptory EQF i se významově překrývají. EQF vyžaduje „vysoce specializované znalosti“, „široké a/nebo hluboké znalosti a porozumění“, nechává tedy alternativu pro široký rozhled, což může být výhodou pro další např. vědeckou kariéru výhodou nebo pro požadované způsobilosti ke společenské odpovědnosti a předvídavosti následků řešení problémů.

EQF hovoří o „kritické povědomosti o problémech v oboru a na rozhraní mezi obory“, o „porozumění možnostem, podmínkám a omezením využití poznatků souvisejících oborů“.

Odborné dovednosti:

Významově jsou deskriptory v obou rámcích podobné. EQF explicitně zmiňuje dovednost „*integrovat poznatky z různých oborů*“, což by mělo být implicitně obsaženo ve třech deskriptorech de facto plisujících odborné dovednosti pro základy výzkumu či tvůrčí činnosti, kam schopnost integrace poznatků z jiných oborů bezpochyby patří.

Obecné způsobilosti:

Deskriptory EQF jsou obecnější. Lze říci, že v podrobnějším výčtu obecných způsobilostí je deskriptory pokrývají, EQF explicitně zmiňuje odpovědnost za „*posuzování strategických výkonů týmu*“. Nicméně je bohatší svým důrazem na způsobilosti k tomu rozhodovat se „*s přihlédnutím k širším společenským důsledkům*“, dále způsobilosti k „*samostatnému řešení etického problému*“ a způsobilosti používat jak odborné tak obecné dovednosti a způsobilosti v alespoň jednom cizím jazyce.

Závěr: Jako v předchozí úrovni lze konstatovat, že deskriptory navržené pro magisterský studijní program obsahově/významově pokrývají sedmou úroveň EQF. I zde je trochu odlišné pojetí – EQF je obecnější, konkrétnější ve výčtu jednotlivých výstupů. Avšak ani v této úrovni se nejedná o podstatné rozdíly. ponechává v odborných znalostech alternativu pro široký rozhled a zdůrazňuje širší společenskou a etickou odpovědnost absolventa této úrovně. Nezapomíná ani na jazykovou vybavenost.

4.2.4 Doktorský studijní program a úroveň 8 EQF

Odborné znalosti:

V této kategorii je EQF stručnější a obecnější, nicméně deskriptory obsah významově překrývají a rozvádějí dále. navíc požaduje „*porozumění systému věd...*“, což lze na této úrovni považovat za vysoce cenné a což jde nad rámec výstupů požadovaných v EQF.

Odborné dovednosti:

Významově je mezi deskriptory v obou rámcích shoda.

Obecné způsobilosti:

Na rozdíl od předchozích úrovní zde mají oba rámce deskriptory odlišné. EQF vyžaduje: „*vykazovat značnou autoritu, schopnost inovací, samostatnost, akademickou a odbornou integritu a trvalé odhodlání přicházet s novými myšlenkami a vyvíjet nové postupy na špičkové úrovni v oboru práce nebo studia, včetně výzkumu*“. se o něčem podobném nezmiňuje, ale naopak zdůrazňuje další nesmírně důležité způsobilosti absolventa studia na nejvyšší kvalifikační úrovni, zejména *společenskou odpovědnost za dlouhodobé důsledky nových poznatků, plánování zdrojů pro uskutečňování nových poznatků, přesvědčivě komunikovat s domácí i mezinárodní odbornou i laickou veřejností důraz na další vzdělávání sebe i „ovlivňování vzdělávání ostatních“*. Přesto, že na první pohled není mezi deskriptory shoda, dá se říci, že výčet požadavků implicitně pokrývá požadavky EQF jako *vykazovat značnou autoritu, samostatnost, akademickou a odbornou integritu a trvalé odhodlání přicházet s novými myšlenkami a vyvíjet nové postupy na špičkové úrovni v oboru práce nebo studia, včetně výzkumu*.

Závěr: Jako v předchozí úrovni lze konstatovat, že deskriptory navržené pro doktorský studijní program obsahově/významově pokrývají osmou úroveň EQF. Je zde odlišné pojetí – EQF je obecný, konkrétnější ve výčtu jednotlivých výstupů. zdůrazňuje širší společenskou a etickou odpovědnost absolventa této úrovně s přihlédnutím k dlouhodobým důsledkům nových poznatků a opět nezapomíná ani na jazykovou vybavenost a schopnost dalšího vzdělávání nikoliv pouze jedince samotného, ale i *ovlivňování vzdělávání ostatních*. EQF požaduje odborné dovednosti jak při řešení výzkumných problémů, tak problémů z oblasti inovací. sice inovace v této kategorii explicitně nezmiňuje, nicméně takovéto odborné dovednosti byly vyžadovány implicitně již na úrovni bakalářského programu - viz „*využití některých základních výzkumných postupů v oboru v rozsahu potřebném pro řešení praktických problémů v oboru*“, což vzhledem k předpokládanému kumulativnímu charakteru a stálosti jednou nabytých znalostí, dovedností lze u předpokládat, že si absolvent doktorského programu osvojil již dříve. Ani toto tedy nevede k podstatnému rozdílu.

4.3 Závěr

- 1) Deskriptory připravené v rámci projektu nepřebírají deskriptory rámce EQF automaticky, ale je patrné, že tyto deskriptory byly při tvorbě návrhu brány v úvahu. Národní deskriptory jsou konstruovány tak, že obsahově i významově sjednocují silné stránky deskriptorů použitých jak v rámci EQF, tak i v rámci EHEA.
- 2) Deskriptory EQF se několikrát zdály být náročnější v kategorii odborných dovedností.
- 3) Deskriptory pracují v kategorii odborných dovedností s výzkumem již na úrovni bakaláře, EQF na odpovídající úrovni šest nikoliv.
- 4) Deskriptory se zdají být lépe propracované, zejména v kategorii obecných způsobilostí, což je zapříčiněno i tím, že obecné způsobilosti jsou členěny do pod-kategorií: *Tvoření úsudku, Komunikace, Schopnost dalšího vzdělávání*. Tato lepší propracovanost může být dobrým vodítkem pro školy při přípravě programových deskriptorů – výsledků učení.
- 5) Na rozdíl od EQF jsou v deskriptorech v obecných způsobilostech požadovány jazykové dovednosti a způsobilosti.
- 6) V návrhu deskriptorů se již na úrovni bakalářské objevuje požadavek na jistou schopnost finančního rozhodování a managementu, v magisterské úrovni se požadavek dále nestupňuje, nicméně na úrovni doktorského programu se požaduje nejen plánovat rozsáhlé činnosti tvůrčí povahy, ale i „*získávat a plánovat zdroje pro jejich uskutečnění*“.
- 7) Deskriptory jsou náročnější zejména v otázkách společenské odpovědnosti, dlouhodobých dopadů řešení problémů, etických aspektů problémů apod. V souladu s tím, počínaje bakalářským studijním programem, jsou náročnější v odborných (teoretických) znalostech ve smyslu širokého rozhledu, v doktorském studijním programu porozumění systému věd v kategorii obecných způsobilostí. To je jistě velmi povzbudivé, neboť úzká specializace, byť s velmi hlubokými znalostmi, schopnostmi výzkumné a vědecké práce či tvořivými schopnostmi musí být takovou alternativou vyvažována, pokud

chceme skutečně vytvořit společnost znalostí, nikoliv pouze společnost informovanou.

- 8) Ve srovnání s platnými právními předpisy, zejména se zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů, jsou deskriptory méně náročné pouze v doktorském studijním programu. Podle § 47, odst. (4) zákona o vysokých školách *„Studium se řádně ukončuje státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce, Disertační práce musí obsahovat původní a uveřejněné výsledky nebo výsledky přijaté k uveřejnění“*. Něco podobného je obsaženo i deskriptorech pro rámec pro EHEA ve 3. cyklu, v kategorii odborné dovednosti, ve které se požaduje, aby absolventi *„vytvořili rozsáhlejší dílo, které původním výzkumem přispělo k rozšíření hranic poznání a jehož součástí si zasluhuje recenzovanou publikaci na národní či mezinárodní úrovni“*, což je plně v souladu s výše uvedenou citací zákona o vysokých školách. Nicméně osmá úroveň EQF nic podobného nepožaduje a je v tomto ohledu také méně náročná než zákon o vysokých školách či rámec pro EHEA.
- 9) **Lze konstatovat, že tak, jak je vytvořen, obsahově i významově je návrh národních deskriptorů připravený v rámci projektu v jednotlivých úrovních kompatibilní s odpovídajícími úrovněmi rámce EQF (jak je doloženo výše). Pokud jsou shledány rozdíly, nejsou to rozdíly podstatné. Výjimku snad tvoří jenom obecné způsobilosti u doktorských studijních programů a osmé úrovně EQF. I přes tuto rozdílnost výčet požadavků implicitně pokrývá požadavky EQF a dále je převyšuje.**

Použitá literatura a odkazy

- 1) Zákon č. 111/1998 Sb., zákon o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů: [on line]. < <http://www.msmt.cz/vzdelavani/legislativni-normy-a-souvisejici-informace>>
 - 2) Vyhláška č. 42/1999 Sb., o obsahu žádosti o akreditaci studijního programu: [on line].
<http://www.akreditacnikomise.cz/attachments/235_CZ_225_vyhl_42_1999_S_b.pdf>.
 - 3) Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditaci, rozšíření akreditace a prodloužení doby platnosti akreditace studijních programů a jejich oborů; [on line].
<<http://www.akreditacnikomise.cz/attachments/article/83/standardyprosp.pdf>>.
 - 4) Metodická pomůcka pro zpracování žádosti o akreditaci bakalářského nebo magisterského studijního programu; [on line].
<http://www.akreditacnikomise.cz/attachments/article/49/metodicka_pomucka_nalezitosti.doc>
 - 5) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [on line].
<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf> >
 - 6) Roskovec V.; Koucký J.; Karpíšek M.: *Podkladová studie pro zpracování individuálního projektu národního „Národní soustava kvalifikací pro terciární vzdělávání“*; CSVŠ v.v.i., 2008
 - 7) Roskovec V.: *Analýza právních předpisů České republiky z hlediska relevance pro Národní soustavu kvalifikací pro terciární vzdělávání*; CSVŠ v.v.i., 2008
 - 8) Šťastná V., Roskovec V., Skuhrová Š.: *Národní soustava kvalifikací pro terciární vzdělávání: Úvod do diskuse*; MŠMT, 2008
 - 9) Nantl J., Černíkovský P. a kol.: *národní kvalifikační rámec České republiky terciárního vzdělávání*; ÚIV – Tauris, 2010
- Doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení. Úřední věstník Evropské unie, 6.5.2008, C111/1. [on line].* <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:CS PDF>>;
- 11) Framework for Qualifications of the European Higher Education Area, 2005. [on line]. <http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf>;
 - 12) Příloha ke sdělení 14499, 6. listopadu 2008: *Kritéria a postupy pro přiřazování národních úrovní kvalifikací k EQF*. [on line].

http://www.nuov.cz/uploads/Oborove_skupiny_a_NSK/Kriteria_pro_přirazovani.pdf>;

- 13) *Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání* (Komuniké Konference evropských ministrů odpovědných za vysoké školství, Bergen, 19. -20. květen 2005). [on line]. <<http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikeBergen.pdf> >. Resp. *The European Higher Education Area -Achieving the Goals. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005* <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf >.
- 14) *Londýnské komuniké: K uskutečnění Evropskému prostoru vysokoškolského vzdělávání: reakce na výzvy kladené globalizovaným světem ze dne 18. května 2007*; [on line]. <<http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikeLondonEN.pdf> >. Resp. *London Communiqué: Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world, 18 May 2007*. [on line]. <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/London_Communique18May2007.pdf >.
- 15) *Závěry a doporučení* (Tzv. Salcburské principy). Boloňský seminář věnovaný doktorským studijním programům ve znalostní společnosti v Evropě (Salcburk, 3.-5. února 2005); [on line]. <http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Salzburg_Conclusions.1108990538850.pdf >.
- 16) Šťastná, V.: *Trendy ve vysokém školství v ČR. Stav a perspektivy vývoje* (kapitola 2.3). In *Výchovné poradenství, distanční kurz*. Praha: IPC UK, 2009.
- 16) Karpíšek, M. a kol.: *Vyšší odborné školy na rozcestí. Analýza stavu a možného vývoje sektoru vyššího odborného vzdělávání*. Praha 2009 <http://www.msmt.cz/vzdelavani/analyza-stavu-a-mozneho-vyvoje-sektoru-vyssiho-odborneho>

Příloha - Glosář

Poznámka úvodem

Glosář zahrnuje definice používané v evropském kontextu, které vycházejí z dokumentů, které lze pokládat za normotvorné. V některých případech jsou pro informaci uvedeny definice z více zdrojů. Většinou jsou definice podobné, zejména významově. Pokud se však významově liší, je tučně vyznačena ta, která je používána ve studii. V případě, že na evropské úrovni existují paralelní struktury v Boloňském procesu a v rámci EU, jsou uvedeny obě definice.

Anglický termín *learning* je překládán většinou jako „učení“ a chápán ve velmi obecném smyslu. V případě termínu „*formal learning*“ je tento překládán jako formální vzdělávání. Termín *life-long learning* je překládán jako „celoživotní učení“ a *learning outcomes* jako „výsledky učení“.

Deskriptory

Deskriptor pro danou úroveň

Deskriptory popisují, čeho obvykle dosáhli studenti/posluchači, kteří získali kvalifikaci na určité úrovni rámce kvalifikací.

(Průvodce ECTS, 2009)

Deskriptory pro jednotlivé cykly (úrovně)

Obecně použitelný popis široce pojatých očekávaných výsledků v každém ze tří cyklů vzdělávání/ učení. Dobrým příkladem takovýchto deskriptorů pro popis jednotlivých cyklů (úrovně) jsou tzv. Dublinské deskriptory, které posloužily (spolu s ECTS) jako jeden ze stavebních kamenů Rámce kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání.

(Průvodce ECTS, 2009)

Dovednosti (*skills*):

Schopnost uplatnit znalosti a použít know-how při plnění úkolů a řešení problémů. V Evropském rámci kvalifikací jsou dovednosti popisovány jako kognitivní (používání logického, intuitivního a tvůrčího myšlení) nebo praktické (zahrnující manuální zručnost a používání metod, materiálů, nástrojů a přístrojů).

(Doporučení o EQF, 2008)

ECTS (*European Credit Transfer and Accumulation System*):

ECTS je systém zaměřený na studenta zabezpečující akumulaci a transfer kreditů na základě jasně definovaných výsledků učení.

(Klíčové charakteristiky ECTS, 2008)

ECTS kredit

Kvantifikovatelný prostředek, kterým lze vyjádřit objem učení. Je založen na studijní zátěži, kterou musí studenti vynaložit, aby dosáhli očekávané výsledky učení na určité úrovni.

(Průvodce ECTS, 2009)

Hodnocení (*assessment*)

Úplný soubor metod (písemných, ústních a praktických testů/ zkoušek, projektů či portfolií), které jsou využívány při hodnocení toho, čeho student (učící se) dosáhl, či při hodnocení očekávaných výsledků učení

(Průvodce ECTS, 2009)

Formální vzdělávání (*formal learning*)

Vzdělávání, které probíhá ve vzdělávacích institucích a vede k získání uznávaných diplomů a kvalifikací, řídí se předem stanoveným učebním plánem, učebními osnovami, vzdělávacími standardy apod.

(Memorandum Evropské komise o celoživotním učení, 2000 & Průvodce ECTS, 2009)

Kompetence (*competence*):

Dynamická kombinace kognitivních a metakognitivních dovedností, znalostí a porozumění, mezosobních, intelektuálních a praktických dovedností a etických hodnot. Podpora těchto kompetencí je cílem všech vzdělávacích programů. Kompetence jsou rozvíjeny ve všech částech kurzu a hodnoceny v rozdílných stádiích programu. Některé kompetence se vztahují k oborové oblasti (k určité oblasti studia), jiné jsou všeobecné (společné pro celý kurz vedoucí k titulu). Rozvoj kompetencí obvykle probíhá integrovaným a cyklickým způsobem v celém programu.

(Glossary of Tuning terms, 2006)

Prokázaná schopnost používat znalosti, dovednosti a osobní, sociální a/nebo metodické schopnosti při práci nebo studiu a v profesním a osobním rozvoji. V Evropském rámci kvalifikací jsou kompetence popsány pomocí pojmů odpovědnosti a samostatnosti.

(Doporučení o EQF, 2008)

Kvalifikace (*Qualification*):

Jakýkoli titul, diplom nebo jiné osvědčení vydané kompetentním orgánem dokládající úspěšné dokončení vysokoškolského studijního programu. (Týká se jen úplných kvalifikací vysokoškolských úrovní)

(Lisabonská úmluva o uznávání, 1997)

Jakýkoli titul, diplom nebo jiný certifikát vydaný kompetentním orgánem dokládající úspěšné dokončení uznaného studijního programu.

(Glossary of Tuning terms, 2006 & Průvodce ECTS, 2009)

Formální výsledek procesu hodnocení a validace, který se získává, když příslušný orgán stanoví, že jedinec dosáhl vzdělávacích výsledků podle daných standardů.

(Doporučení o EQF, 2008)

Další, na výkon povolání orientovanou definici prezentuje Evropské centrum pro rozvoj odborného vzdělávání - CEDEFOP:

Pojem kvalifikace zahrnuje různé aspekty:

- a) formální kvalifikace: formální výsledek procesu hodnocení a validace, který se získává, když příslušný orgán stanoví, že jedinec dosáhl vzdělávacích výsledků podle daných standardů a/nebo má nezbytné kompetence vykonávat práci ve specifické oblasti. Kvalifikace představuje oficiální uznání hodnoty výsledků vzdělávání pro trh práce a pro oblast vzdělávání a přípravy. Kvalifikace může zakládat právní nárok pro výkon konkrétního povolání (OECD).
- b) pracovní požadavky: znalosti, schopnosti a dovednosti potřebné k plnění konkrétních úkolů spojených s konkrétní pracovní pozicí.

(CEDEFOP, Terminologie užívaná v rámci politiky evropského vzdělávání a přípravy, 2008)

Bodu b) v této definici odpovídá i pojetí kvalifikace v zákonu č. 179/2006 Sb. o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, kde je kvalifikace definována jako „*odborná způsobilost fyzické osoby vykonávat řádně všechny pracovní činnosti v určitém povolání*“.

Národní rámec kvalifikací (*national qualification framework*):

Nástroj pro klasifikaci kvalifikací na základě souboru kritérií pro určité úrovni dosaženého vzdělání; cílem je integrovat a koordinovat národní dílčí soustavy kvalifikací a zlepšovat transparentnost, dostupnost, rozvoj a kvalitu kvalifikací ve vztahu k pracovnímu trhu a občanské společnosti.

(Doporučení o EQF, 2008)

(Na úrovni vysokého školství)

Jediný popis systému na národní úrovni nebo na úrovni vzdělávacího systému, který je mezinárodně srozumitelný, kde kvalifikace a další dosažené výsledky učení na úrovni vysokoškolského vzdělávání jsou popsány uceleným způsobem včetně vzájemných vztahů a který definuje vztah mezi vysokoškolskými kvalifikacemi

(Průvodce ECTS, 2009)

Národní soustava kvalifikací (*national qualification system*):

Všechny aspekty činnosti členského státu v souvislosti s uznáváním vzdělávacích a jiných mechanismů, jež spojují vzdělávání a odbornou přípravu s pracovním trhem a občanskou společností. Patří sem i vypracování a implementace institucionálních pravidel a procesů souvisejících se zajišťováním kvality, hodnocením a udělováním kvalifikací. Národní soustava kvalifikací může být složena z několika dílčích soustav a může zahrnovat národní rámec kvalifikací.

(Doporučení o EQF, 2008)

Výsledky učení (*learning outcomes*):

Specifické duchovní a praktické dovednosti získané a ověřené na základě úspěšného dokončení studia jednotky, kurzu nebo studijního programu.

(Příručka pro technické zpracování Dodatku k diplomu, 2000)

Výsledky učení popisují , co by student měl umět, čemu by měl porozumět a co by měl umět udělat poté, co úspěšně završí proces učení.

Pozn.: Výsledky učení jsou vztaženy k deskriptorům v rámci kvalifikací na národní i evropské úrovni.

(Průvodce ECTS, 2009)

Výroky o tom, co učící se zná, čemu rozumí a co je schopen vykonávat po ukončení procesu učení; jsou definovány jako znalosti, dovednosti a kompetence.

(Doporučení o EQF, 2008)

Znalosti (*knowledge*):

Výsledek osvojování informací učním. Znalosti jsou souborem faktů, zásad (principů), teorií a praktických postupů, které souvisejí s oborem práce nebo studia. V Evropském rámci kvalifikací jsou znalosti popisovány jako teoretické a/nebo faktické.

(Doporučení o EQF, 2008)